

Mångfalden i journalistkåren

- studier av social sammansättning, samhällssyn och
nyhetssyn i den svenska journalistkåren

Anna Maria Jönsson

Förord

I denna arbetsrapport presenteras en analys av den svenska journalistkåren ur ett mångfaldsperspektiv. Materialet utgörs av enkätundersökningar som ställts till de svenska journalisterna och som genomförts vid Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet (JMG). Dessa enkätstudier har genomförts vid fyra olika tillfällen – 1989, 1994, 1995 och 1999. Föreliggande rapport baserar sig primärt på studierna från 1989, 1994 och 1999. En ny liknande undersökning är planerad vid JMG för hösten 2005.

Att denna rapport publiceras först nu förklaras av att detta material ursprungligen var tänkt att ingå som en del av min avhandling *Samma nyheter eller likadana? Studier av mångfald i svenska TV-nyheter*. Efter synpunkter från handledarkollegium och i samråd med min handledare professor Kent Asp bestämde jag mig dock för att lyfta ut de kapitel som avsåg mångfalden bland journalisterna eftersom min avhandling annars skulle blivit alltför omfattande. Det är dessa kapitel som presenteras separat i denna rapport. Min doktorsavhandling *Avhandlingen Samma nyheter eller likadana? Studier av mångfald i svenska TV-nyheter* publicerades våren 2004 och behandlar mångfalden i Rapport, Aktuellt och TV4:s Nyheterna.

Introduktion

I denna rapport studeras mångfalden i den svenska journalistkåren. Det första avsnittet behandlar betydelsen av mångfalden i journalistkåren och presenterar kort några övergripande perspektiv på studier av journalister och mångfald. Därefter presenteras studiens konkreta frågeställningar och empiriska upplägg. Resultat och analys av de empiriska studierna presenteras sedan i tre avsnitt som tar upp mångfalden i journalisternas sociala sammansättning, samhällssyn respektive nyhetssyn. Rapporten avslutas med en sammanfattning av resultaten.

Perspektiv på journalistinflytande

Diskussionen kring journalister och mångfald kretsar kring huvudsakligen två frågor: å ena sidan om och på vilket sätt journalisterna faktiskt har betydelse för nyhetsinnehållet och å andra sidan om och på vilket sätt mångfalden eller bristen på mångfald bland journalisterna har betydelse. Frågan om journalister och mångfald handlar dels om journalistkåren i sig, dels om journalisternas betydelse för innehållet i allmänhet och för mångfalden i innehållet i synnerhet.

Nyhetsforskningen har ofta pekat på att det journalistiska innehållet är ett resultat av inflytande från olika strukturer och aktörer. Med strukturer avses dels *externa* faktorer som till exempel konkurrenter, mediestruktur, regleringar, publik och samhällsutvecklingen, dels *interna* faktorer som ägare, ekonomi, organisation, och policy. En av de centrala aktörerna inom medierna som dagligen arbetar med att forma nyhetsutbudet är journalisterna.

Betydelsen av strukturer och aktörer i nyhetsproduktionsprocessen och relationen dem emellan kan diskuteras och har under lång tid studerats inom medieforskningen. Det finns en oenighet kring dessa frågor även om tendensen på senare år är att man snarare betonar strukturer än aktörer.

Anthony Giddens (1984) hävdar i sin struktureringssteori som fått stort genomslag i medie- och kulturforskningen, att strukturer kan ses som möjligheter och inte bara som begränsningar för den enskilde individen. Individen kan också förhålla sig på olika sätt till dessa strukturer. Det är för övrigt viktigt att notera att relationen mellan struktur och aktör kan variera beroende på medium, tillfälle och händelse. Andra vill i sin tur tona ner betydelsen av de organisatoriska strukturerna och det rutinmässiga arbetet för att istället peka på den enskilde aktörens inflytande. Journalisterna anses ha makt över nyheternas innehåll och deras värderingar speglas i innehållet. Det är därför också viktigt att studera journalisternas bakgrund och värderingar. Weaver (1998a:2) menar att vem journalisten är har betydelse för vad nyhetsmedierna rapporterar om och på vilket sätt nyheterna presenteras. Journalisternas betydelse begränsas dock av samhälleliga och organisatoriska ramar.

Det råder alltså delade meningar inom medieproduktionsforskningen om vilken betydelse aktörer (som till exempel journalisterna) egentligen har för nyhetsutbudet. Utgångspunkten för denna studie är dock att journalisterna som enskild och kollektiv aktör på olika sätt påverkar nyhetsinnehållet även om denna

påverkan sker inom ramarna för styrande övergripande strukturer som t.ex. redaktionella rutiner och ekonomiska förutsättningar. Tanken är att egenskaper hos individerna (i det här fallet journalisterna) också kan tänkas påverka innehållet. Att journalisternas bakgrund, åsikter och värderingar på något sätt påverkar journalistiken är ett annat antagande som görs, även om det måste framhållas att det är dessa faktorer tillsammans med en rad andra som formar nyhetsutbudet. "...news is not solely the product of events but represents the applications he values and perceptions of newsmen to events." (Comstock och Cobbey, 1978:56)

Vem journalisten är har alltså betydelse. En intressant fråga är då hur journalisterna är som grupp och individer och vilken bakgrund och vilka åsikter man har. Ett antagande är att journalisterna, deras bakgrund och sätt att tänka påverkar nyhetsinnehållet (och därmed i förlängningen det offentliga samtalet, publikens omvärldsuppfattning etc). Mot denna bakgrund är det i termer av mångfald intressant att studera hur lika eller olika journalisterna är ifråga om bakgrund och åsikter och även om de på något sätt skiljer sig från befolkningen i övrigt.

Här utkristalliserar sig därmed två former av mångfald: mångfalden inom journalistkåren och skillnader mellan journalister och allmänhet. När det gäller att studera om journalisterna på något sätt skiljer sig från befolkningen i allmänhet, menar Lennart Weibull (1991b:56) att: "*Frågan om journalistkårens sociala representativitet börjar först bli riktigt intressant om det kan beläggas att journalisterna lever och orienterar sig annorlunda än vad allmänheten gör – och att detta påverkar journalistiken.*" Det förefaller alltså rimligt att jämföra journalisterna med allmänheten när det gäller demografiska faktorer och åsikter.

Att journalisternas bakgrund, åsikter och värderingar på något sätt påverkar journalistiken är ett antagande som görs, även om det måste framhållas att det i så fall är dessa faktorer tillsammans med en rad andra som formar nyhetsutbudet. Det har i tidigare forskning till exempel visats att en ökad andel kvinnor i journalistiken har haft betydelse för innehållet i nyheterna och då främst vad gäller vilka ämnen som bevakas och vem som får komma till tals.

Vid sidan av det inflytande journalisterna har över nyheternas innehåll har utvecklingen av samhället och journalistiken rent allmänt lett till att journalistkåren mer och mer framstår som en självständig maktfaktor. Därmed kan man ställa vissa krav på journalisterna och det kan därmed också anses vara relevant och viktigt att studera denna yrkesgrupp i sig. Petersson och Carlberg (1990:32f) pekar t.ex. ut vissa samhällsgrupper som man menar har stor betydelse för opinionsbildningen och vid sidan av lärare, forskare och politiker nämns även just journalisterna. Att journalistkåren mer och mer framstår som en självständig maktfaktor gör att det därmed också är relevant och viktigt att också studera denna yrkesgrupp oavsett hur deras inflytande över nyhetsutbudet ser ut.

Vid sidan av frågan om aktörernas betydelse för nyhetsutbudet, eller snarare som en del av samma fråga, är det också relevant att reflektera kring huruvida det är relevant att studera journalisterna utifrån ett mångfaldsperspektiv och om det spelar någon roll hur lika eller olika journalisterna är och på vilket sätt de i så fall liknar eller skiljer sig från varandra.

Mångfald är ett komplext begrepp som inte självklart kan ses som ett värde (för vidare diskussion kring mångfaldsbegreppet, se Jönsson 2004). Man kan till

exempel tänka sig att journalistgruppen är väldigt homogen i frågan om ålder, kön, utbildning och samhällssyn och att det därmed inte finns någon mångfald enligt definitionen variation i mängden objekt. Journalister socialiseras in i sitt yrke via utbildning och arbetsplatser och utvecklar också på detta sätt ofta gemensamma värden. Frågan är dock om detta har någon betydelse för innehållet i nyheterna. Förutsättningarna för det journalistiska arbetet är inte helt identiska vid olika tillfällen och dessutom kan olika värden komma att stå mot varandra. Dessutom kan det vara så att alla journalister anser att mångfald är ett centralt värde i nyhetsförmedlingen. Innebär det då att det blir mångfald? Givetvis är det inte så enkelt. Den faktiska verkligheten och nyhetsverksamhetens organiserande inverkar och dessutom beror det på vad journalisterna lägger i begreppet mångfald. En högutbildad journalist kanske bedömer vad som är relevanta perspektiv på en viss händelse på ett annat sätt än vad en lågutbildad lagerarbetare skulle göra.

Tidigare studier har också visat att vid sidan av organisatoriska begränsningar har journalisternas likformiga åsikter som i stor utsträckning beror på demografiska och psykologiska faktorer och journalistikens tendens att bekräfta sina egna åsikter, betydelse för standardiseringen av nyheter (Atwater, 1986:468). Denna typ av kausala resonemang beträffande relationen mellan journalister och innehåll har dock förekommit tämligen sparsamt i medieforskningen.

Forskningen i den tradition som ofta benämns nyhets sociologi som handlar om vad som påverkar nyheterna kan delas in i fem huvudkategorier eller analysnivåer vad gäller nyhetsproduktion. En sådan kategori fokuserar på *individerna* och hur mediernas innehåll påverkas av journalisterna och deras personliga och professionella bakgrund, värderingar och attityder (Shoemaker och Reese, 1996:6f). Dessa *professionsstudier* (jfr Löfgren Nilsson, 1999:16) beskriver journalistikens producenter som yrkeskår utifrån bland annat dess sociala sammansättning och yrkesmässiga värderingar (se t.ex. Weibull, 1991a, Melin-Higgins, 1996; Andersson, 1997). Denna forskning är i huvudsak empiriskt inriktad och har sällan vare sig teoretiskt eller empiriskt närmat sig frågan om kausalitet i fråga om journalisternas inflytande över innehållet (jfr Löfgren Nilsson, 1999:21). Ett undantag är Lichter et al. (1986) som utifrån sina studier tycker sig kunna se att de amerikanska journalisternas liberala värderingar avspeglas i nyhetsinnehållet.

Oavsett hur stor journalisternas makt egentligen är och vilket inflytande de har över medieutbudet, är det dock av stort intresse att studera journalisternas roll i nyhetsprocessen ur ett mångfaldsperspektiv. Detta bland annat mot bakgrund av att journalistkåren är en stor och på många sätt betydelsefull grupp med en stark position i samhället.

Studiens innehåll och upplägg

Det har påpekats att journalisterna idag kan sägas vara en grupp med relativt stor makt i samhället och dessutom kan journalisternas bakgrund, åsikter och värderingar tänkas påverka utbudet. Om det finns väldigt lite variation i journalistkåren kan det tänkas att det också blir liten variation i nyhetsinnehållet och att vissa ämnen, och perspektiv prioriteras. Mot denna bakgrund är det

relevant att studera hur journalisterna som grupp ser ut. Vilken bakgrund och vilka åsikter har man? Hur tänker man kring nyheter? Det är också intressant att se om journalisterna på något sätt skiljer sig från befolkningen i allmänhet. Stämmer de prioriteringar journalisterna gör överens med publikens/allmänhetens?

Det finns en rad aspekter hos journalisterna som kan antas påverka deras ageranden och värderingar. Tidigare forskning har främst fokuserat på betydelsen av journalisternas sociala sammansättning, samhällssyn och även i viss mån journalisternas nyhetssyn. Dessa förhållanden anses på olika sätt ha betydelse för nyhetsutbudet och i förlängningen eventuellt även för mångfalden i nyhetsutbudet. Stor mångfald i journalistkåren kan tänkas bidra till ökad mångfald i nyhetsrapporteringen. Den empiriska studien av den svenska journalistkåren består av tre frågeställningar:

- 1) *Hur ser mångfalden i journalistkårens sociala sammansättning ut?*
- 2) *Hur ser mångfalden i journalisternas samhällssyn, åsikter och attityder ut?*
- 3) *Hur ser mångfalden i journalisternas nyhetssyn ut?*

Med mångfalden i journalisternas *sociala sammansättning* avses för det första hur stor spridning det finns i journalistkåren i fråga om kön, ålder och utbildning och för det andra om och i så fall hur journalisterna som grupp skiljer sig från den svenska allmänheten. Vem journalisten är antas ha betydelse för hur nyheter värderas och presenteras. En stor spridning i journalistkåren skulle därför kunna bidra till en ökad mångfald i nyhetsrapporteringen. Att det finns en spridning i journalistkåren innebär dessutom att journalisterna som grupp torde ha större möjligheter att representera den spridning i intressen och åsikter som finns i samhället i stort. Som en del av journalisternas sociala sammansättning studeras också journalisternas livsstil. Mångfalden avser dels spridningen och variationen inom journalistkåren, dels skillnader och likheter mellan journalisterna och allmänheten.

Journalisternas *samhällssyn* är en annan faktor som kan vara av betydelse för hur nyheter väljs ut och presenteras, samt inte minst för vad nyheterna faktiskt förmedlar i termer av ideologier och värderingar. Journalisternas syn på och åsikter och attityder till samhället studeras genom en analys av journalisternas ideologiska hemvist, partisympatier och inställning till EU. Även i denna fråga avses med mångfald dels spridningen inom journalistkåren, dels skillnader och likheter med allmänheten.

Mångfalden i journalisternas *nyhetssyn* handlar om hur lika eller olika synen på nyheter är bland olika grupper av journalister och de bakgrundsfaktorer som används för att analysera olika grupper av journalister är kön, ålder, utbildning och partisympati. Här finns en direkt koppling till frågeställning ett och två och en fråga som ska belysas är därmed vilken betydelse mångfald i journalisternas bakgrund och samhällssyn har för mångfalden i nyhetssynen. Även journalisternas arbetsplats är en faktor som anses kunna ha betydelse för hur nyheter värderas. Att arbeta inom en kommersiell TV-kanal innebär till exempel något annat än att arbeta i public service-företagen. Analysen görs utifrån följande två övergripande mångfaldsperspektiv:

1) För det första studeras graden av homogenitet eller heterogenitet i journalistkåren, dvs. graden av inomgruppsvarians. *Hur lika eller olika är journalistkåren vad gäller:*

- a) Social sammansättning och livsstil: Är alla journalister män i 50-års åldern? Bor alla journalister i Stockholm? Bor några journalister i villa? Vad gör journalisterna på sin fritid?
- b) Samhällssyn: Är t.ex. alla journalister vänsterpartister?
- c) Nyhetssyn: Tycker alla journalister att sensationella nyheter bör få störst uppmärksamhet? Hur stor betydelse har ett pressmeddelande för nyhetsurvalet enligt journalisterna?

2) För det andra studeras graden av likhet/olikhet i förhållande till allmänheten (mellangruppsvariansen). Detta för att se om journalisterna som grupp utmärker sig från allmänheten eller om de är representativa för svenska folket. Journalistkårens representativitet blir särskilt relevant om man antar att bakgrund, intressen, åsikter och attityder faktiskt har betydelse för nyhetsutbudet. Producerar journalisterna nyheter som tillgodoser hela befolkningens intressen?¹

Journalisterna är därmed en yrkesgrupp i samhället där de politiska värderingarna såväl som den personliga bakgrunden kan tänkas påverka yrkesutövningen. Detta är dock som Kent Asp påpekar (1996:121) inte unikt för journalister utan gäller även för andra yrkesgrupper, såsom exempelvis domare, lärare och forskare. Givetvis skulle man här, förutom allmänheten, också kunna tänka sig att jämföra journalistkåren med andra yrkesgrupper. Frågan om journalistkårens representativitet skulle då få ytterligare en dimension. Man skulle eventuellt kunna tänka sig en situation där journalistkåren inte är särskilt representativ för allmänheten, men att man är mer representativ än andra grupper som t.ex. politiker och lärare. I denna studie jämförs dock journalistkåren endast med allmänheten. De övergripande frågeställningar som ska besvaras är då *hur lik eller olik journalistkåren är allmänheten* med avseende på:

- a) social sammansättning?
- b) samhällssyn?

När det gäller mångfalden i journalisternas nyhetssyn är det av empiriska skäl inte möjligt att jämföra med allmänheten då sådana frågor inte ställts till allmänheten och att göra det är knappast heller relevant.

I studien igår också att analysera eventuella skillnader över tid – i det här fallet en tioårsperiod - och de aktuella åren är 1989, 1994 och 1999. När det gäller frågeställning ett och två görs där så är möjligt en jämförelse med allmänheten.

Jämförelsen med allmänheten och mellan olika journalistgrupper är därmed ett sätt att avgöra graden av mångfald. De mått som används i analysen är spridningsmått och överensstämmelsekoefficienten (ÖK).² Frågeställning ett och

¹ Man kan i detta sammanhang dock givetvis ifrågasätta om det är journalistikens uppgift att tillgodose alla intressen. I ett mångfaldsperspektiv är det dock intressant att se om det är primärt en grupps intressen som kommer fram.

² Överensstämmelsekoefficienten är ett mått utvecklat av Kent Asp (Asp, 1986:136). Måttet visar graden av överensstämmelse mellan två procentfördelningar och ett värde på 1.0

två avser framför allt grad av överensstämmelse med allmänheten vad gäller bakgrund och samhällssyn, medan frågeställning tre gäller graden av konformism i journalistkåren.

I studien av mångfalden i journalistkåren ingår också att analysera utvecklingen under tioårsperioden mellan 1989-1999, både vad gäller mångfalden inom journalistgruppen och i fråga om mångfalden mellan journalister och allmänhet. Har journalistkåren blivit mer homogen eller har mångfalden ökat? Har journalistkåren blivit mer eller mindre representativ för svenska folket?

Utifrån studiens syfte har ett antal nödvändiga avgränsningar gjorts. Urvalsgruppen är i det här fallet medlemmar i SJF (Svenska Journalistförbundet). Journalister som inte tillhör denna fackförening ingår alltså inte i studien. Emellertid är en så stor andel av journalisterna anslutna till SJF att urvalet därmed torde vara representativt för hela journalistkåren. En grupp som möjligen kan vara problematisk är medarbetare i nya medier där det inte alltid är lätt att definiera vem som är journalist och inte. Är till exempel en presentatör i en kommersiell radiostation en journalist? Ett problem är också att det ingår vissa individer i urvalsgruppen som inte idag arbetar med traditionell journalistik. Det kan vara gamla medlemmar som bytt arbetsuppgifter eller informatörer eller liknande som delvis sysslar med journalistik.

Studien av journalistkåren bygger på en enkätstudie som genomförts vid fyra olika tillfällen – 1989, 1994, 1995 och 1999. Denna studie bygger dock primärt på material från 1989-, 1994- och 1999-års studie. Den undersökning som gjordes 1995 hade ett något annorlunda fokus än övriga och för att studera förändringar över tid är det enligt min mening mer relevant att utgå från de femårsintervaller som övriga studier erbjuder.

motsvarar total överensstämmelse, dvs. ingen mångfald, och ett värde på 0 en total brist på överensstämmelse, dvs. total mångfald.

Journalistkårens sociala sammansättning i ett mångfaldsperspektiv

I studien av journalistkårens sociala sammansättning analyseras mångfalden utifrån två huvudperspektiv. För det första studeras graden av mångfald inom kåren i fråga om bakgrund (kön, ålder, utbildning, klass, civilstånd och boende) och livsstil. Studien avser att analysera dels hur mångfalden i journalistkårens sociala sammansättning ser ut i slutet av 1990-talet, dels och om och i så fall hur den har förändrats under tioårsperioden 1989-1999. För det andra studeras journalisternas likhet med allmänheten. Den senare studien omfattar primärt situationen såsom den är i slutet av 1990-talet.

Mångfalden inom journalistkåren

Journalisternas bakgrund

Könsmässigt råder i slutet av 1990-talet en relativt stor mångfald i journalistkåren (se tabell 1). Journalistkåren består 1999 av ungefär hälften män och hälften kvinnor. Det kan också konstateras att mångfalden i detta avseende har ökat över tid. I slutet av 1980-talet och ännu längre tillbaka var kvinnorna klart underrepresenterade i journalistkåren.

Under de senaste tre decennierna har alltså andelen kvinnor ökat inom den svenska journalistkåren. I en journaliststudie från 1969 var andelen kvinnor 20 procent och i 1989-års undersökning hade kvinnorna ökat sin andel med nästan 15 procentenheter (Weibull, 1991a).

Tabell 1 Journalistkårens sammansättning 1989, 1994 och 1999 (procent)

	1999	1994	1989
<i>Kön</i>			
Män	52	54	66
Kvinnor	48	46	34
Totalt	100	100	100
<i>Ålder</i>			
Unga (19-29 år)	14	16	19
Medelålders (30-49 år)	58	62	69
Äldre (50-65 år)	28	22	11
Totalt	100	100	100
<i>Utbildning</i>			
Låg	11	9	14
Medel	14	18	26
Hög	75	73	60
Totalt	100	100	100

Kommentar: Utbildning; låg: folkskola, grundskola; medel: minst 3-årigt gymnasium; hög: universitet/högskola, journalistinstitut.

Könsfördelningen 1989 var 66 procent män och 34 procent kvinnor. Fem år senare (1994) hade andelen kvinnor återigen ökat markant, nu en ökning med 11 procentenheter till 46 procent och i slutet av 1990-talet är andelen kvinnor i den svenska journalistkåren 48 procent. Kvinnorna utgör således 1999 knappt hälften av den svenska journalistkåren. Könsskillnaderna har därmed jämnat ut sig med åren, även om männen fortfarande är något överrepresenterade. Det mesta tyder dock på att kvinnornas andel av journalistkåren fortsätter att öka i början av 2000-talet.

I detta sammanhang bör påpekas att könsfördelningen ser annorlunda ut om man går in och tittar på enskilda medier. Traditionellt har det varit så att kvinnorna varit underrepresenterade i nyhetsmedierna (dagspress, radio, TV) och överrepresenterade inom populär- och veckopress (se t.ex. Andersson, 1997:9; Weibull, 1991a:39; Melin-Higgins, 1996:16). Enligt Lennart Weibull (1991a:30) innebär detta att *"...ökningen i andelen kvinnor till stor del ligger utanför de etablerade medierna..."*. En översikt över journalistkårens arbetsplats med hänsyn tagit till kön (samt även ålder och utbildning) ges längre fram i tabell 2.

Utifrån en tämligen grov indelning av journalistkåren i tre åldersgrupper - yngre, medelålders och äldre - som görs i tabell 1 kan flera intressanta resultat lyftas fram. Det kanske mest iögonfallande är fördelningen mellan de olika åldersgrupperna och att den medelålders gruppen, som ju bland annat inkluderar den omtalade "40-talist-gruppen", är den grupp som också omfattar flest journalister. Journalistkåren är i detta avseende tämligen homogen. Dessa "40-talister" dominerar i dagens samhälle många yrkesgrupper och såväl den politiska som den ekonomiska maktsfären.

Vad kan det då tänkas innebära att en generation med ofta kanske gemensam bakgrund och många gemensamma värderingar och referensramar dominerar en av de idag kanske mest inflytelserika grupperna i vårt samhälle? Utifrån den tidigare diskussionen om mångfald kan antas att ju mer "lika" journalisterna är i fråga om bakgrund, desto troligare är det att de också tänker lika, exempelvis i fråga om urval och bedömning av olika händelsers vikt.

Åldersgruppen 30-49 år utgör 1999 ca tre femtedelar av journalistkåren och närmare 30 procent utgörs av äldre journalister (50-65 år). Journalister under 30 år är minst vanligt förekommande i den svenska journalistkåren och har också, kanske något överraskande, minskat under 1990-talet, samtidigt som framför allt den äldsta gruppen har ökat. Detta troligen ett resultat av att nyanställningarna har minskat. Såväl medelåldern som medianåldern ligger på 42 år, vilket är en marginell ökning sedan 1989 då genomsnittsåldern låg på knappt 41 år (jfr Weibull, 1991a:36). De främsta skillnaderna över tid som kan noteras är att andelen äldre journalister har ökat under perioden 1989-1999 samtidigt som gruppen medelålders journalister har minskat. Att den största gruppen har minskat innebär samtidigt att mångfalden i journalistkårens åldersstruktur ökar något över tid.

Journalistkåren är en grupp i samhället med en genomsnittligt lång och hög utbildning (Andersson, 1997:9; Weibull, 1991a:40; Melin-Higgins, 1996:17). Tre av fyra journalister tillhör idag gruppen högutbildade, dvs. journalister med universitets- högskoleutbildning, alternativt utbildning vid journalistinstitut (se tabell 1). Även i detta avseende är därmed journalistkåren tämligen homogen. Att det är på detta sätt är i och för sig inget märkligt med tanke på att det idag mer

eller mindre krävs en journalistutbildning på universitet eller högskola för att få anställning som journalist. Andelen journalister med låg- respektive medelhög utbildning är ungefär lika stora och ligger mellan 10 och 15 procent. Det vanligaste är att man som journalist antingen har en journalistutbildning kombinerat med universitetsstudier eller en universitets- eller högskoleutbildning. Andelen universitets- och högskoleutbildade journalister ökade också naturligt nog när det tillkom en formell och yrkesinriktad journalistutbildning på högskolenivå.

Andelen högutbildade journalister har ökat markant sedan 1989 och den stora förändringen ägde rum i början av 1990-talet eller närmare bestämt mellan 1989 och 1994, då andelen journalister med högre utbildning steg från 60 till 73 procent. Samtidigt har det skett en minskning av framför allt gruppen journalister med medelhög utbildning. Homogeniteten i journalisternas utbildningsnivå har därmed blivit större över tid.

En tänkbar förklaring till den minskade mångfalden i journalisternas utbildningsnivå är det ökade antalet möjliga journalistutbildningar och en förändrad situation på arbetsmarknaden. Fler och fler kvalificerade personer söker arbete i dagens samhälle och detta gäller även journalistyrken. Det stora utbudet av arbetskraft gör att arbetsgivarna har möjlighet att välja bland ett stort antal sökande med hög utbildning. Kanske är det så att arbetsgivarna idag mer än tidigare premierar journalistutbildning, och kanske är det så att arbetsgivarna i ”nya” medier premierar detta mer än andra, vilket i så fall skulle kunna bidra till att förklara denna plötsliga förändring. Om vi kontrollerar för mediearbetsplats visar det sig att detta antagande stämmer till viss del; journalister som arbetar inom kommersiell TV har i större utsträckning än övriga journalister en journalistutbildning. Detta gäller dock inte journalister som arbetar med kommersiell radio (se tabell 2). Såväl journalistkårens ålders- som utbildningsstruktur speglar troligen situationen på arbetsmarknaden där det den senaste tioårsperioden blivit svårare att ta sig in som ung ny journalist och där det allt oftare krävs en högre utbildning.

Att andelen kvinnor i journalistkåren har ökat de senaste decennierna har redan konstaterats. Frågan är om denna ökning är jämt fördelad över alla medier eller om kvinnornas frammarsch är tydligare i vissa medier än i andra. En blick på hur könsfördelningen ser ut för de olika medierna visar att få mediegrupper har en lika hög andel kvinnor som genomsnittet och att det är gruppen ’övriga medier’ som ensam har en övervikt av kvinnor. I denna grupp är 58 procent kvinnor, jämfört med 48 procent i journalistkåren som helhet.

Gruppen övriga medier är en sammanslagning av journalister arbetande främst i populär- och veckotidningar, personaltidningar, samt fack- och organisationspress och det är alltså i dessa medier som det finns störst andel kvinnliga journalister. Som exempel kan nämnas att drygt 70 procent av de anställda i vecko- och populärtidskriftsektorn är kvinnor. Även organisationspress och personaltidningar har en motsvarande andel kvinnliga journalister bland sina anställda. Lägst andel kvinnor finner vi i dagspressen och då framför allt i morgontidningarna. Även bland de journalister som arbetar på en nyhetsbyrå är andelen kvinnor lägre än genomsnittet. Det är alltså fortfarande så att andelen kvinnorna är störst utanför de traditionella nyhetsmedierna. Detta innebär dock inte att andelen kvinnor ökar minst i dessa grupper. Andelen kvinnor har alltid

varit högre utanför dagspress, radio och TV och i vissa grupper av nyhetsmedier ses till och med en ökning av andelen kvinnor. Storstadsmorgonpressens journalister bestod t.ex. 1989 av 25 procent kvinnor och tio år senare är andelen kvinnor i denna grupp 41 procent. Även i public service-företagen och landsortsmorgonpressen har andelen kvinnor ökat mellan 1989 och 1999.

Sammantaget kan konstateras att den största mångfalden vad gäller fördelning mellan män och kvinnor, finns inom etermediesektorn där andelen kvinnor och män ligger kring 50 procent vardera. Morgonpressen domineras dock av männen, medan det råder en kvinnlig dominans inom vecko- och populärpress, samt organisationspress och personaltidningar.

Tabell 2 Den svenska journalistkåren fördelad på mediearbetsplats och kön, ålder, utbildning 1999 (procent)

	SR/ SVT	Kommersiell radio/TV	Morgonpress Storstad	Morgonpress Landsort	Kvällspress	Övriga	Totalt
Kön							
Män	49	51	41	42	45	58	48
Kvinnor	51	49	59	58	55	42	52
Totalt	100	100	100	100	100	100	100
Ålder							
19-29	13	26	12	12	20	16	14
30-49	54	65	55	60	53	60	58
50-75	33	9	33	28	27	24	28
Totalt	100	100	100	100	100	100	100
Utbildning							
Låg	11	14	7	18	10	8	11
Medel	10	16	12	18	13	11	14
Hög	70	70	81	64	77	81	75
Totalt	100	100	100	100	100	100	100

Kommentar: Kategorin kommersiell radio och TV har ett ganska lågt n-värde och består till största delen av anställda på TV4 (1999 är n=43 varav 30 är TV4).

Tabell 2 visar att arbetsplatsen även har ett samband med journalisternas ålder och utbildning. Den största andelen yngre journalister, dvs. de som är mellan 15 och 29 år, arbetar inom kommersiell radio och TV och minst andel unga journalister återfinns i morgonpressen. Framför allt är det TV4 som har en stor andel anställda under 30 år.³ Kommersiell radio och TV utmärker sig också genom att ha en klart mindre andel journalister över 50 år än övriga mediegrupper och dessutom den klart största andelen medelålders journalister. Störst andel äldre journalister finns i public service-företagen och i storstadsmorgonpressen. Inom gruppen övriga medier varierar åldersstrukturen mellan olika medier. Populär- och veckotidningssektorn har en relativt stor andel äldre journalister (41 procent), att jämföra med fackpressen där journalisterna över 50 år utgör 27 procent.

När det gäller ålder finns den största mångfalden inom public service-medierna, storstädernas morgontidningar, samt inom kvällspressen. Inom landsortspressen är dock dominansen för de medelålders journalisterna större. Mångfalden i journalisternas åldersstruktur är således störst bland de medier som

³ Observera dock att N-värdet för TV4 är tämligen lågt.

primärt är förankrade i storstäderna. Minst mångfald finns dock i de privata kommersiella radio- och TV-kanalerna. Bristen på mångfald består där framför allt av den relativt låga andelen äldre journalister.

Vad gäller utbildningsnivå utmärker sig bland annat storstadsmorgonpressen genom att ha en relativt sett liten andel lågutbildade journalister, medan störst andel lågutbildade journalister återfinns i landsortspressen. Public service-företagen och storstädernas morgontidningar är de medier med störst andel högutbildade journalister. Att andelen äldre och högutbildade journalister här är högre än genomsnittet, kan tyda på att dessa medier ofta tillskrivs vikt och prestige i samhället och i journalistkollektivet och att det också är relativt svårt att få anställning inom dessa medier. Inom gruppen övriga medier finns en relativt stor spridning. Som exempel kan nämnas att andelen högutbildade journalister är 72 procent bland de som arbetar i populär- och veckopressbranschen, medan motsvarande siffra för de som arbetar med fackpress är 86 procent.

Landsortsmorgonpressen är därmed den mediegrupp där mångfalden i journalisternas utbildningsnivå är som störst. Storstadsmedierna, samt även gruppen övriga medier och då särskilt anställda inom fackpressen, har däremot en mer homogen journalistkår. En homogenitet som framför allt består i att andelen högutbildade dominerar kraftigt.

Landsortspressen är för övrigt den mediegrupp som sysselsätter störst andel journalister. Denna dominans har emellertid minskat klart det senaste decenniet i takt med bland annat avregleringen av etermediemarknaden som inneburit att en större andel av journalistkåren idag arbetar inom etermediesektorn (Andersson, 1997:11; Weibull, 1991a:28; Melin-Higgins, 1996:18).

En kontroll för sambanden mellan journalisternas kön, ålder och utbildning, visar att könsfördelningen i journalistkåren är beroende av såväl ålder och utbildning. Som tidigare konstaterats är kvinnorna något underrepresenterade i den svenska journalistkåren men det visar sig att detta inte gäller för den yngre åldersgruppen (15 och 29 år) där kvinnorna utgör en större andel än männen (55 procent).

När det gäller vilken betydelse utbildningen har för sambandet mellan journalisternas kön och ålder visar det sig att andelen kvinnor som sagt är större än andelen män i den yngre åldersgruppen, men faktum är att detta inte gäller journalister med medelhög utbildning. I denna grupp utgör istället männen den större delen av den yngre åldersgruppen. Det är för övrigt i denna grupp som den totala mansövertikten är som störst, tätt följd dock av lågutbildade journalister. Dessutom är andelen kvinnor större än andelen män i den yngre och medelålders gruppen bland de journalister som har en journalistutbildning kombinerat med en universitetsutbildning.

Studerar vi så relationen mellan ålder och utbildning lite närmare visar det sig att det är vanligare bland äldre journalister än bland de yngre att inte ha någon högre utbildning alls. Bland journalisterna mellan 15 och 29 år är det vanligast att utbildningen består i dels en journalistutbildning och dels en annan utbildning på universitetsnivå. Kanske något överraskande är det bland journalisterna över 50 år som den största andelen högutbildade finns.

En annan faktor som kan tänkas påverka en individs värderingar och intressen är vilken klass eller socialgrupp man anser sig tillhöra. I tabell 3 redovisas klasstrukturen i journalistkåren. Journalisterna har fått ta ställning till vilken klass

eller samhällsgrupp de anser sig tillhöra dels idag, dels när de växte upp. Det handlar alltså om en subjektiv klassbedömning. Vad gäller dagens förhållanden anser närmare 90 procent av journalisterna att de tillhör antingen gruppen tjänstemän eller högre tjänstemän/akademiker. Detta troligen mycket beroende på att idag ofta krävs en akademisk examen för att kunna få anställning som journalist och att även journalistjobbet i sig definieras som ett sådant yrke.

Uppenbarligen är denna klassidentitet något man primärt förvärvar genom sin utbildning och karriär då det endast är drygt hälften av journalisterna som också anser sig ha vuxit upp i någon av dessa grupper. Knappt var tredje journalist säger sig ha vuxit upp i ett arbetarhem. Andelen journalister som anser sig tillhöra gruppen arbetare idag är betydligt lägre – sju procent. De journalister som definierar sig som arbetarklass är dessutom troligen de äldre journalisterna utan högre utbildning. En grupp som blir mindre och mindre över tid.

Utifrån tabell 3 kan också konstateras att det finns en större mångfald i journalistkårens uppväxt i fråga om vilken klass man anser sig tillhöra, men att homogeniteten sedan ökar i takt med att man socialiseras in i journalistyrket och börjar identifiera sig med denna grupp. Man ändrar alltså klassidentifikation i och med att man väljer detta yrke och börjar arbeta som journalist.

Tabell 3 Journalistkårens subjektiva klasstillhörighet under uppväxt och nuvarande (egen bedömning)

	Journalist - idag	Journalist - uppväxt
Arbetare	7	32
Jordbrukare	1	5
Tjänsteman	48	32
Högre tjänsteman/akademiker	40	21
Egen företagare	4	10
Totalt	100	100
Antal svarande	964	1007

Kommentar: Med subjektiv klass avses att journalisterna själva väljer/avgör vilken klass de dels växt upp i, dels anser sig tillhöra idag.

En annan aspekt av journalistkårens bakgrund är uppväxtmiljön. Sammanfattningsvis kan konstateras att det är vanligare bland journalister att ha vuxit upp i storstad än på landsbygden. Andelen journalister som är uppvuxna i en storstad har dock minskat under 1990-talet. Endast ett par procent av journalisterna har vuxit upp utomlands, då i första hand i något nordiskt eller europeiskt land. Andelen journalister med invandrar- eller flyktingbakgrund är låg. Störst andel journalister som har vuxit upp utanför Sverige arbetar inom i riksradiation och Sveriges Television (Djerf-Pierre, 2001:8ff).

Var någonstans i Sverige arbetar då journalisterna? Fyra av tio journalister arbetar i Stockholm och sammantaget arbetar knappt hälften av alla svenska journalister i någon av de tre storstäderna. Ett förhållande som inte är särskilt överraskande med tanke på att det är i dessa städer också de största, och för många också mest betydelsefulla medierna finns (t.ex. SVT, SR, DN, SvD, Expressen, Aftonbladet, GT, GP, Kvällsposten, Sydsvenska Dagbladet).

Tabell 4 visar dock också att andelen journalister som arbetar i Göteborg och Malmö har minskat något under perioden 1989-1999. En utveckling som troligen

speglar neddragningarna inom Kvällsposten och GT i samband med att dessa tidningar köptes upp av Bonnier och koordinerades med Expressen. Samtidigt har dock tidningen Metro etablerats i Göteborg och Malmö. Huvudstadsdominansen har dock inte minskat över tid och Stockholm som arbetsplats har snarare blivit vanligare under 1990-talet. Den stora gruppen journalister som arbetar inom landsortspress finns framför allt i Götaland och Svealand.

Tabell 4 Arbetsplatsens placering för de svenska journalisterna 1989, 1994 och 1999 (procent)

	1999	1994	1989
Stockholm	37	40	33
Göteborg	5	7	8
Malmö	6	8	9
Annan ort i Götaland	25	19	25
Annan ort i Svealand	16	14	13
Ort i Norrland	10	11	11
Utomlands	1	1	1
Totalt	100	100	100

Journalistkåren finns representerad i hela landet även om en majoritet bor (arbetar) i de tre storstäderna och då framför allt i Stockholm. Hur ser då journalisternas boende och vardagsliv ut i övrigt? Vilken familjesituation och vilket typ av boende har man? I tabell 5 redovisas journalistkårens civilstånd och boendeformer.

Knappt tre av fyra journalister lever som gifta eller sammanboende och så har det sett ut under hela 1990-talet, även om det skett en marginell ökning av andelen ensamstående journalister sedan slutet av 1980-talet. Att leva som ensamstående är vanligast bland journalister som är under 30 år. I denna grupp är det också betydligt vanligare att man lever tillsammans med någon utan att vara gift. Även när det gäller hur stor andel som lever i hushåll tillsammans med barn under 16 år finns en stabilitet i journalistkåren. Av samtliga journalister är det knappt hälften som lever i ett sådant hushåll. Att ha barn är i särklass vanligast bland de medelålders journalisterna, dvs. de mellan 30 och 49 år. I denna grupp har drygt 60 procent barn, att jämföra med ca 15 procent bland journalisterna under 30 år. Trots de förändringar i journalistkårens åldersstruktur som noterats ovan med en ökande andel äldre journalister, är det alltså i princip lika vanligt 1999 som 1989 att ha barn i hushållet. Inte heller journalisternas civilstånd tycks ha påverkats av denna förändring i åldersstrukturen.

En annan aspekt av vardagslivet är boendet och av tabell 5 kan utläsas att drygt hälften av journalisterna bor i lägenhet (hyres- eller bostadsrätt), medan knappt hälften bor i radhus eller någon form av friliggande hus. Naturligt nog finns det här ett samband mellan var i landet journalisterna bor (eller snarare arbetar) och vilken typ av boende man har. Journalister i storstadsområdena bor i större utsträckning i lägenhet. Särskilt gäller detta i Stockholm där framför allt boende i bostadsrätt är vanligare än i övriga Sverige. Att bo på lantgård eller ensamliggande villa på landsbygden är vanligast bland de journalister som har sin

arbetsplats någonstans i Norrland. Vid sidan av var i landet man befinner sig har även åldern betydelse för vilken typ av boende man har. Bland journalisterna märks detta framför allt i boende i att den yngsta gruppen (journalister under 30 år) i klart större utsträckning än övriga bor i hyresrättslägenhet och i betydligt mindre utsträckning i villa eller radhus i ett småhusområde. Däremot finns i princip inga skillnader i boende mellan journalister med olika utbildningsnivå.

Tabell 5 Journalisternas civilstånd och hemförhållanden 1999, 1994 och 1989 (procent)

	1999	1994	1989
<i>Civilstånd</i>			
Ensamstående	28	30	25
Sammanboende/gift	72	70	75
Totalt	100	100	100
<i>Barn (under 16) i hushållet</i>			
Ja	47	54	49
Nej	53	46	51
Totalt	100	100	100
<i>Boendeform</i>			
Lantgård eller villa på landsbygden	11	10	8
Villa eller radhus	32	35	40
Bostadsrätt	21	19	17
Hyresrätt	36	36	35
Totalt	100	100	100

Kommentar: 'Lantgård eller villa på landsbygden' var i 1989-års enkät formulerat som 'Lantgård eller ensamliggande hus på landsbygden'. Frågan om barn har formulerats olika i de olika enkäterna.

Det finns därmed sammanfattningsvis en relativt stor likhet inom journalistkåren vad gäller civilstånd, då drygt sju av tio journalister lever som sammanboende eller gifta. Mångfalden är däremot större om man ser till framför allt huruvida man lever i hushåll tillsammans med barn eller inte. Det finns i stort sett lika många journalister som lever i hushåll med barn som utan barn. Även i fråga om boendeform kan journalistkåren sägas vara tämligen heterogen.

I en studie från 1998 har undersökningar av journalistkåren i 21 länder sammanställts. Dessa studier är gjorda från mitten av 1980-talet och till mitten av 1990-talet och bygger huvudsakligen på postenkäter eller telefonintervjuer. Weaver påpekar att det finns svagheter i de komparativa analyserna som beror på att de olika studierna har genomförts oberoende av varandra, men att jämförelserna underlättas av att många undersökningar bygger på en journaliststudie från 1971. Huvudfrågorna i dessa studier är dels vem journalisten är, dels om journalisterna blir mer professionella och de för denna avhandling relevanta analyserna tar upp journalisternas ålder, kön, utbildning och civilstånd (Weaver, 1998a:2ff).

Analyserna visar sammanfattningsvis att den typiske journalisten är än ung collegeutbildad man som kommer från en etablerad och dominerande kulturell grupp i sitt land (Weaver, 1998b:478). Den genomsnittliga andelen kvinnliga journalister var 33 procent, men i detta avseende finns relativt stora skillnader

mellan de olika länderna. I Finland och Nya Zeeland är andelen kvinnor nästan lika stor som andelen män, medan männen dominerar klart i länder som Korea, Storbritannien och Spanien (Weaver, 1998b:456).

Journalisten är generellt en relativt ung person och medelåldern varierar mellan 30 och 40 år. Merparten av journalisterna finns i åldersgruppen 25-44 år. Journalisterna har också generellt en högre utbildning motsvarande fyra års college-studier i USA. Majoriteten av de högre utbildade journalisterna har dock studerat något annat än journalistik. I fråga om civilstånd varierar andelen gifta journalister mellan 33 och 71 procent i de fem länder som har undersökt detta (Weaver, 1998b:459).

Weaver konstaterar att när det gäller journalisternas bakgrund finns relativt stora likheter mellan de olika länderna i fråga om ålder och andel minoriteter, medan könsfördelning och utbildningsnivå varierar kraftigt. De skillnader som finns mellan olika länder tillskrivs primärt samhällsliga skillnader och då främst det politiska systemet (1998b:460, 478).

Jämfört med de undersökningar som gjorts av journalister i andra länder skiljer sig de svenska journalisterna från genomsnittet genom att vara något äldre, något mer utbildade och i större utsträckning vara gifta. Sverige är också ett av de länder, tillsammans med bland annat Finland, som har störst andel kvinnliga journalister (jfr Weaver, 1998b:456ff).

När det gäller mångfalden i den svenska journalistkårens bakgrund totalt sett, kan sammanfattningsvis konstateras att det råder en relativt stor likhet ifråga om ålder, utbildning, nuvarande klass och civilstånd, medan det finns en större mångfald vad gäller könsfördelning, klassbakgrund och boende. När det gäller förändringar över tid är det framför allt utjämningen mellan könen som kan noteras.

Journalisternas livsstil

Individens bakgrund, värderingar och intressen bildar mönster som bland annat styr vilken livsstil man lever efter. Den intressanta frågan i detta sammanhang är om journalisterna har en särskild livsstil och hur denna i så fall ser ut. Utgångspunkten kan tas i frågeställningarna om professionaliseringen av journalistkåren också har lett till likartade livsstilmönster hos journalisterna och om finns det en särskild journalistisk livsstil (jfr Johansson, 2001:54).

För att få en bild av journalisternas vanor och livsstil och vad man gör i sitt vardagsliv har ett antal alternativa aktiviteter presenterats för journalisterna och deras uppgift var att uppge om de under de senaste 12 månaderna sysselsatt sig med dessa aktiviteter minst en gång om året, minst en gång i halvåret, kvartalet, månaden, veckan eller flera gånger i veckan.

Journalisterna sysselsätter sig oftast (minst en gång i veckan) med följande aktiviteter: använda persondator, använda Internet, använda mobiltelefon, motionera, läsa en bok, diskutera politik, umgås med vänner och arbeta över. En slutsats är därmed att journalisternas livsstil i stor utsträckning präglas av deras yrke. Man använder olika medier och arbetar över. När det gäller fritiden är det politiska diskussioner, bokläsning och att helt enkelt umgås med vänner som är det journalisterna vanligen sysselsätter sig med. Alla dessa aktiviteter utfördes av minst 50 procent av journalistkåren minst en gång i veckan. Det journalisterna ägnat sig åt minst det senaste året är att gå på fotboll eller hockey, röka eller

snusa, delta i demonstrationer, tecknat, målat eller skrivit poesi, handlat med aktier, samt besökt gudstjänst och bett till Gud.⁴

Tabell 6 Journalisternas livsstil och vanor. Hur ofta man utfört respektive aktivitet under de senaste 12 månaderna (procent)

	Ingen gång	Någon gång per 12 månader	Någon gång i halvåret	Någon gång i kvartalet	Någon gång i månaden	Någon gång i veckan	Flera gånger i veckan
Sysslat med sport/idrott	27	9	5	5	15	18	18
Motionerat/idkat friluftsliv	2	4	3	6	21	31	30
Gått på fotboll/ishockey	56	10	6	7	10	5	3
Spelat på Tips, Lotto eller V75	43	10	5	9	12	14	4
Gått på bio	11	13	15	28	25	5	1
Gått på teater	26	21	20	20	9	1	1
Gått på rock/popkonsert	47	20	13	12	4	1	0
Gått på bibliotek	13	10	10	19	30	13	3
Hyr videofilm	22	8	11	19	27	9	1
Läst veckotidning	7	9	7	13	29	23	9
Köpt CD-skiva	9	15	15	29	24	4	1
Läst någon bok	2	2	4	10	21	19	38
Tittat på TV under dagtid	8	9	7	7	21	24	22
Gått på restaurang/bar/pub på kvällstid	3	6	12	19	34	18	6
Åtit snabbmat	3	3	5	11	40	29	8
Druckit sprit/vin/starköl	4	2	2	5	26	43	15
Rökt/snusat	57	3	1	2	5	3	27
Diskuterat politik	2	3	3	7	17	32	34
Deltagit i demonstration	82	11	2	1	1	0	0
Tecknat, målat skrivit poesi	52	11	7	7	10	7	4
Sjungit eller spelat något musikinstrument	44	7	4	5	11	11	16
Sysslat med trädgårdsarbete	23	9	8	10	21	18	8
Mekat med eller vårdat bil/motorcykel	48	10	7	13	16	4	1
Löst korsord	42	12	8	9	10	9	7
Umgåtts med vänner	0	1	1	3	23	39	30
Umgåtts med grannar	29	9	7	11	21	13	6
Arbetat övertid	6	4	2	7	23	28	28
Handlat med aktier	61	11	7	7	7	1	2
Använt mobiltelefon	8	2	2	4	10	13	58
Använt persondator	3	0	0	1	2	4	87
Använt Internet	2	1	0	1	3	9	81
Tränat på gym	57	7	3	4	8	10	9
Läst musik- film- modemagasin	24	12	7	10	21	14	9
Umgåtts med arbetskamrater på fritiden	12	10	11	20	30	11	5
Besökt gudstjänst eller religiöst möte	57	18	10	6	5	2	1
Bett till Gud	56	10	4	4	8	5	10
Själv hjälpt/fått hjälp av någon granne	23	14	12	18	20	7	3
Skänkt pengar eller på annat sätt stött någon hjälporganisation	14	20	15	19	26	2	1

Kommentar: Frågan lyder "Hur ofta har Du under de senaste 12 månaderna gjort följande saker?"

⁴ De aktiviteter som en mindre del av journalisterna säger sig utföra ofta är av olika karaktär. Det finns å ena sidan sådana aktiviteter som de allra flesta gör endast då och då (som t.ex. går på teater) och så finns det sådana aktiviteter där spridningen är väldigt stor och där man antingen ägnar sig åt denna aktivitet och gör det ofta eller inte alls (t.ex. ber till Gud, eller röker/snusar).

Givetvis finns det skillnader mellan olika grupper av journalister. Vissa intressen och vanor är beroende av kön, andra av ålder, boendeort, etc. Som exempel kan nämnas att det är vanligare att umgås med sina grannar bland de journalister som bor i Norrland, jämfört med bland de journalister som bor i Stockholm. Omkring 25 procent av journalisterna som har sin arbetsplats i Norrland umgås med sina grannar minst någon gång per vecka, medan motsvarande siffra bland Stockholmsjournalisterna är 16 procent. Skillnaderna mellan de olika grupperna är dock inte särskilt stora och det övergripande intrycket är trots allt homogeniteten i journalistkåren.

De tre studierna 1989, 1994 och 1999 gav inte riktigt samma aktivitetsalternativ, men för de aktiviteter som fanns med alla de tre åren ser bilden likadan ut i fråga om vad journalisterna i mest respektive minst utsträckning aktiverar sig med.

Utifrån uppställningen i tabell 6 är det svårt att få en översiktlig bild av om det finns några mönster i journalisternas vanor och intressen – mönster som kan sägas forma livsstilar. Med hjälp av en faktoranalys är det dock möjligt att urskilja olika dimensioner i journalisternas svar på hur ofta de ägnar sig åt olika aktiviteter. En explorativ faktoranalys gjord på materialet från enkäten 1994 pekar mot att det finns fem olika livsstilsdimensioner kring vilka journalisternas svar grupperas. Dessa dimensioner motsvaras av följande faktorer: *nöjesliv, fysisk aktivitet, arbetsrelaterade aktiviteter, föreningsliv och ideellt arbete*, samt den *intellektuella*. De aktiviteter som journalisterna oftast ägnar sig åt faller främst in i dimensionerna för fysisk aktivitet och arbetsrelaterade aktiviteter. Journalisterna förefaller vara en tämligen aktiv grupp. Dessa dimensioner förklarar tillsammans drygt 50 procent av variansen i journalisternas svar.

I 1999-års enkät var livsstilsalternativen betydligt fler och antalet dimensioner hela 13. Av dessa gav åtta en meningsfull gruppering av journalisternas svar och förenklat kan dessa kategorier som framkom benämnas den *nöjeslystna/populärkulturella, humanistiska, manliga, pensionären, sport och fysisk aktivitet, datanörden, konstnären och ohälsan*.⁵ Tillsammans förklarar dessa faktorer 45 procent av variansen i journalisternas svar. Dessa livsstilar är olika vanliga i olika grupper av journalister, vilket också några av namnen på livsstilarna antyder.⁶ Exempelvis kan nämnas att den nöjeslystna/populärkulturella livsstilen, att t.ex. gå på bio, teater, konsert, krogen och köpa CD-skivor, är vanligare bland yngre journalister och bland journalister som har sin arbetsplats i någon av storstäderna, samt att den humanistiska livsstilen som bland annat inkluderar att besöka bibliotek, läsa böcker och skänka pengar till en hjälporganisation, är vanligare bland kvinnor än bland män.

Slutsatsen är att det finns en rad olika livsstilar representerade bland journalisterna. Det finns dock en klar övervikt för en typ av livsstil som kan sägas

⁵ I JMG-Granskaren nr 2-3/2001 sid 54-55 skriver Bengt Johansson om journalisternas livsstilar och han urskiljer fyra livsstilsdimensioner; en knuten till yrkeslivet (*Med karriären i fokus*), en som handlar om nöjeskonsumtion (*Med sikte på nöje*), en kulturkonsumerande livsstil (*Med sinne för kultur*), samt en som är knuten till vanor som att meka med bilen, sköta trädgården och lösa korsord (*Med fötterna på jorden*).

⁶ Benämningen av kategorierna blir ofta tämligen stereotypiserad och förenklad. Som exempel kan nämnas den dimension som här benämns den manliga mot bakgrund av att de aktiviteter som laddar högst här är att gå på fotboll/hockey, spelat på tips/lotto/V75, mekat med eller vårdat bil/motorcykel, sysslat med trädgårdsarbete, handlat med aktier och använt mobiltelefon.

vara typisk för storstadsbor (nöjesliv och populärkultur) och en livsstil som även omfattar arbetsrelaterade aktiviteter. Samtliga livsstilar finns dock företrädade bland de flesta journalistgrupper.

Journalister och allmänhet⁷

Hur ser då mångfalden i journalistkårens sociala sammansättning ut jämfört med allmänheten? Analysen avser här mellangrupsvarians. Huvudfrågan är om journalisterna som grupp skiljer sig från allmänheten eller om de kan sägas vara representativa för svenska folket.

Tabell 7 visar att när det gäller bakgrund är det i fråga om utbildningsnivå och åldersstruktur som den största skillnaden mellan journalistkåren och den svenska allmänheten finns. Könsfördelningen överensstämmer dock i stort sett överens och likheten mellan de båda grupperna har i detta avseende ökat markant under 1990-talet, vilket innebär att journalistkåren har blivit mer representativ. Även i fråga om åldersstruktur har journalistkåren och allmänheten närmats sig varandra under 1990-talet.

Tabell 7 Journalistkårens och allmänhetens sammansättning vad gäller kön, ålder och utbildning 1999 (procent)

	<i>Journalister</i>	<i>Allmänhet</i>
<i>Kön</i>		
Män	52	51
Kvinnor	47	49
Totalt	100	100
<i>Ålder</i>		
Unga (19-29 år)	14	23
Medelålders (30-49 år)	58	45
Äldre (50-65 år)	28	32
Totalt	100	100
<i>Utbildning</i>		
Låg	11	45
Medel	14	23
Hög	75	32
Totalt	100	100

Kommentar: Utbildning; låg: folkskola, grundskola; medel: minst 3-årigt gymnasium; hög: universitet/högskola, journalistinstitut. Uppgifterna om allmänhetens kön och ålder bygger på uppgifter från SCB. Övriga uppgifter om allmänheten bygger på material från SOM-undersökningen.

När det gäller uppfattningen av vilken samhällsgrupp eller klass man tillhör skiljer sig journalisterna från allmänheten. Särskilt gäller detta den nuvarande klasstillhörigheten (se tabell 8). Journalistkåren anser sig i betydligt större utsträckning vara tjänstemän och akademiker, medan allmänheten i klart högre grad än journalisterna säger sig tillhöra arbetarklassen. Arbetarklassen är därmed

⁷ Som allmänhet räknas i det här faller gruppen 19-65 år för att bäst motsvara journalistkårens sammansättning.

underrepresenterad i journalistkåren samtidigt som tjänstemän och akademiker är överrepresenterade. Då journalistyrket som regel anses vara ett tjänstemanna-/akademiker yrke, är det dock svårt att tänka sig en annan bild.

Skillnaderna mellan journalister och allmänhet blir mindre om man istället ser till vilken samhällsklass man har vuxit upp i. Det finns dock ett tydligt mönster i att journalister oftare än allmänhet är uppväxta i tjänstemän eller akademikerhem och att andelen som vuxit upp i ett arbetarhem är mindre i journalistkåren än bland den svenska allmänheten. Generellt kan därmed konstateras att arbetarklassen är underrepresenterad och medelklassen överrepresenterad i journalistkåren. Likheten mellan journalistkåren som grupp och allmänheten tycks emellertid ha ökat något under 1990-talet med avseende på vilken klass eller samhällsgrupp man säger sig ha växt upp i.

Tabell 8 Subjektiv klasstillhörighet bland journalister och allmänhet – nuvarande och uppväxt, 1999 (procent)

	Journalist – nuvarande	Allmänhet – nuvarande	Journalist – uppväxt	Allmänhet – uppväxt
Arbetare	7	46	32	56
Jordbrukare	1	2	5	10
Tjänsteman	48	28	32	16
Högre tjänsteman/akademiker	40	15	21	8
Egen företagare	4	9	10	10
Totalt	100	100	100	100
Antal svarande	964	2375	1007	2426

Lennart Weibull konstaterar i en artikel i JMG-Granskaren (2001:16) att en förklaring till att journalisternas sociala bakgrund skiljer sig från allmänhetens är ökade krav på välutbildade journalister. Krav som, då det inte skett något breddning i rekryteringen till högre utbildning i samhället som helhet, med nödvändighet innebär att journalistkåren med sin relativt höga andel högutbildade får en annan social sammansättning än allmänheten.

Journalistkåren skiljer sig emellertid inte från allmänheten när det gäller civilstånd. När det gäller huruvida man har barn under 16 år i hushållet eller inte är skillnaderna mellan journalister och allmänhet dock större. Det är en större andel journalister än allmänhet som bor i hushåll med barn (tabell 13.9), vilket troligen till stor del speglar åldersstrukturen i journalistkåren. Det råder i detta avseende för övrigt något större likhet mellan journalister och allmänhet i slutet av 1990-talet än i början, vilket primärt beror på att andelen journalister som har barn är något mindre i slutet av 1990-talet.

När det gäller boendeform finns dock större skillnader mellan journalister och allmänhet; skillnader som till stor del förklaras av att så stor andel av journalistkåren bor och arbetar i storstäderna. Journalisterna bor nämligen i större utsträckning än allmänheten i lägenhet och i mindre utsträckning i villa eller radhus (se tabell 9). Likheten i boendeform har också minskat kontinuerligt mellan 1989 och 1999. Det rör sig dock om relativt små förändringar procentuellt sett.

Tabell 9 Civilstånd och boende bland journalister och allmänhet 1999 (procent)

	Journalister	Allmänhet
<i>Civilstånd</i>		
Ensamstående	28	26
Sammanboende/gift	72	74
Totalt	100	100
<i>Barn i hushållet</i>		
Ja	47	41
Nej	53	59
Totalt	100	100
<i>Boendeform</i>		
Lantgård eller villa på landsbygden	11	17
Villa eller radhus	32	47
Bostadsrätt	21	11
Hysesrätt	36	25
Totalt	100	100

Kommentar: 'Barn' är definierat som under 16 i Journalistenkäten och under 18 i SOM-enkäten.

Lantgård eller villa på landsbygden' var i 1989-års enkät formulerat som 'Lantgård eller ensamliggande hus på landsbygden'. Frågan om barn har formulerats olika i de olika enkäterna.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att bilden av likheten mellan journalister och allmänhet inte är entydig. Å ena sidan finns en rad likheter mellan journalister och allmänhet, exempelvis ifråga om könsstruktur och civilstånd. Å andra sidan finns också många skillnader, exempelvis vad gäller utbildning, ålder och klass. Likheterna tycks dock i vissa fall, t.ex. ifråga om ålder, öka något under 1990-talet. Journalistkåren kan därmed i dessa avseenden sägas bli mer representativ för allmänheten. Samma tendenser återfinns i tidigare forskning (se t.ex. Andersson, 1997:9; Weibull, 1991a:39; Melin-Higgins, 1996:16).

Avslutningsvis görs en sammanfattande analys av graden av likhet mellan journalister och allmänhet vad gäller social sammansättning. Som ett mått på denna likhet används här överensstämmelsekoefficienten - ett mått på likheten mellan två procentfördelningar. Hög överensstämmelsekoefficient innebär att journalistkåren är mer lik allmänheten.

Totalt sett är det övergripande intrycket att tendensen går mot en ökad likhet mellan journalister och allmänhet när det gäller social sammansättning. Mellan 1989 och 1999 blir journalisterna mer lika allmänheten vad gäller köns-, ålders- och klasstruktur. Endast i fråga om boendeform finns en entydig tendens att journalistkåren blir mindre lik allmänheten. I fråga om civilstånd och barn finns inga tydliga tendenser mellan 1989 och 1999. Slutsatsen är att journalistkåren i vissa fall skiljer sig från allmänheten men att likheterna har ökat under 1990-talet.

Tabell 10 Grad av likhet i social sammansättning mellan journalister och allmänhet 1999, 1994 och 1989 (ÖK)

	1999	1994	1989	Förändring – mer eller mindre lika
Kön	0.99	0.97	0.85	Mer lika
Ålder	0.87	0.85	0.78	Mer lika
Utbildning	0.57	-	0.63	(Mindre lika)
Subjektiv klass, uppväxt	0.71	0.67	-	(Mer lika)
Civilstånd	0.98	0.97	0.96	Ingen tendens
Barn under 16 i hushåll	0.94	0.89	0.92	Ingen tendens
Boendeform	0.79	0.81	0.84	Mindre lika

Kommentar: Utbildningsfrågan är ej jämförbar 1994. Uppgifterna om allmänhetens kön och ålder bygger på information från SCB. Övriga frågor bygger på material från SOM-undersökningarna.

Livsstil

Ovan konstaterades att journalisterna som grupp inte är helt representativ för allmänheten i termer av bakgrund och social sammansättning. När det gäller exempelvis ålder, utbildning och boendeort – faktorer som antas påverka vår livsstil – finns tydliga skillnader mellan dessa båda grupper. Frågan är därmed om också journalisternas livsstil skiljer sig från den svenska allmänhetens.

Den övergripande slutsatsen av denna analys är att journalisternas fritid och livsstil i mångt och mycket ser ut på samma sätt som för svensken i gemen, men att det inte helt oväntat också finns skillnader på en rad olika områden. Att motionera och umgås med vänner är t.ex. två av de aktiviteter som såväl journalister som allmänhet oftast ägnar sig åt. Mer än hälften av både grupperna ägnar sig åt detta minst en gång i veckan. Generellt så liknar journalister och allmänhet dock varandra mer när det gäller de aktiviteter man ägnar sig åt i minst utsträckning. Att delta i demonstrationer, besöka gudstjänster, handla med aktier, samt teckna, måla och skriva poesi är några av de aktiviteter som störst andel av såväl journalistkår som allmänhet säger sig inte ha utfört en enda gång de senaste 12 månaderna.

Om vi så istället ser till vad som skiljer journalister och allmänhet åt i fråga om livsstil är det åter tydligt att journalisternas utbildningsnivå, yrkesval och storstadsorientering har stor betydelse. Journalisterna går t.ex. i större utsträckning på restaurang och pub på kvällstid och dricker oftare alkohol. Andelen journalister som besöker en restaurang och pub på kvällstid minst en gång i veckan är t.ex. ca 25 procent och motsvarande siffra bland allmänheten omkring 10 procent. Journalisterna diskuterar också oftare politik och läser oftare böcker än vad allmänheten gör. Särskilt intresset för att diskutera politik är en tydlig skiljelinje mellan de båda grupperna då närmare 70 procent av journalisterna och drygt 30 procent av allmänheten säger sig diskutera politik minst en gång i veckan. Allmänheten ägnar sig istället oftare än journalisterna åt att gå på gudstjänst, att be till Gud, samt åt trädgårdsarbete.

Det är också tydligt att journalisternas yrke i mångt och mycket präglar deras vanor och livsstil. Journalisterna ägnar sig t.ex. i större utsträckning än allmänheten åt att använda persondator, mobiltelefon och Internet, samt att arbeta övertid. Andelen som använder en persondator minst en gång i veckan är t.ex.

drygt 90 procent bland journalisterna och drygt 60 procent av allmänheten. Sammanfattningsvis tycks journalisterna generellt vara mer aktiva än allmänheten.

Tabell 11 Journalisters och allmänhets livsstil 1999. Andel som utfört följande aktivitet minst någon gång i veckan de senaste 12 månaderna (procent)

	Journalister	Allmänhet
Sysslat med sport/idrott	36	39
Motionerat/idkat friluftsliv	61	59
Gått på fotboll/ishockey	8	7
Spelat på Tips, Lotto eller V75	18	29
Gått på bio	6	2
Gått på teater	2	1
Gått på rock/popkonsert	1	0
Gått på bibliotek	16	10
Hyrt videofilm	10	5
Läst veckotidning	32	41
Köpt CD-skiva	5	1
Läst någon bok	57	30
Tittat på TV under dagtid	46	46
Gått på restaurang/bar/pub på kvällstid	24	12
Ätit snabbmat	37	21
Druckit sprit/vin/starköl	58	37
Rökt/snusat	30	34
Diskuterat politik	66	32
Deltagit i demonstration	0	0
Tecknat, målat skrivit poesi	11	6
Sjungit eller spelat något musikinstrument	27	17
Sysslat med trädgårdsarbete	26	35
Mekat med eller vårdat bil/motorcykel	5	14
Löst korsord	16	23
Umgåtts med vänner	69	66
Umgåtts med grannar	19	23
Arbetat övertid	56	37
Handlat med aktier	3	2
Använt mobiltelefon	71	66
Använt persondator	91	61
Använt Internet	90	48
Tränat på gym	19	-
Besökt gudstjänst eller religiöst möte	3	4
Bett till Gud	15	15
Själv hjälpt/fått hjälp av någon granne	10	10
Skänkt pengar eller på annat sätt stött någon hjälporganisation	3	2

Kommentar: Frågan lyder "Hur ofta har Du under de senaste 12 månaderna gjort följande saker? Tabellen omfattar endast de alternativ på aktivitet som finns i båda journalistenkäten som i SOM-enkäten.

Enligt Bengt Johansson (JMG-Granskaren, 2001:55) är det journalister som arbetar inom landsortspressen som i störst utsträckning har en livsstil som liknar allmänhetens. Etermediejournalister har de vanor som mest skiljer sig från allmänhetens.

När det gäller förändringar i journalisternas respektive allmänhetens livsstilar konstateras att de båda grupperna i vissa fall blir mer och i andra fall mindre lika. När det gäller representativiteten i journalistkårens vanor och intressen, sker därmed inga tydliga förändringar över tid.

Journalistkårens sociala sammansättning – en sammanfattning

I detta kapitel har mångfalden i journalistkårens sociala sammansättning analyserats. Analysen har avsett såväl mångfalden inom journalistkåren (inomgruppsvariansen), som skillnader och likheter mellan journalister och allmänhet (mellangruppsvariansen). Följande huvudresultat har framkommit:

- Journalistkåren består av ungefär hälften män och hälften kvinnor, vilket innebär en hög grad av mångfald när det gäller könsstrukturen.
- Andelen kvinnliga journalister är störst utanför de etablerade nyhetsmedierna.
- Andelen kvinnliga journalister har ökat under perioden 1989-1999. Mångfalden har därmed ökat vad gäller könsfördelningen i journalistkåren.
- Även vad gäller boendeform och huruvida man bor i hushåll med barn eller inte, råder relativt stor mångfald inom journalistkåren.
- Omkring hälften av journalisterna bor i någon av de tre storstäderna och fyra av tio journalister bor i Stockholm.
- I fråga om ålder, utbildning och civilstånd är journalistkåren tämligen homogen. Journalistkåren domineras av medelålders, högutbildade personer som lever som sammanboende eller gifta.
- Det finns flera olika livsstilar inom journalistkåren, men dominerar gör livsstilar som är typisk för storstadsbor och omfattar arbetsrelaterade aktiviteter. Den svenska journalistkåren präglas sammantaget av en storstads- och medelklassorientering.
- Bilden av skillnader och likheter mellan allmänhet och journalister är inte entydig. Det finns sammanfattningsvis såväl skillnader som likheter mellan journalister och allmänhet.
- Det som huvudsakligen skiljer journalister och allmänhet åt, är åldersstruktur, utbildningsnivå och klass. Journalisterna är i större utsträckning medelålders, högutbildade och anser sig tillhöra gruppen tjänstemän eller akademiker.
- Mest lik allmänheten är journalistkåren när det gäller könsstruktur och civilstånd. Andelen män respektive kvinnor är ungefär lika stor i

journalistkåren som bland allmänheten och detsamma gäller fördelningen mellan ensamstående och gifta/sammanboende.

- Även när det gäller vanor och livsstilar finns både skillnader och likheter mellan journalister och allmänhet. Sammantaget tycks dock journalisterna vara mer aktiva än allmänheten.
- Det övergripande intrycket att tendensen går mot en ökad likhet mellan journalister och allmänhet under perioden 1989-1999. Journalistkårens representativitet tycks därmed öka något över tid.

Journalisternas samhällssyn i ett mångfaldsperspektiv

Journalisternas samhällssyn, åsikter och attityder kan också ha betydelse för hur nyheter väljs ut och presenteras och inte minst för vad nyheterna faktiskt förmedlar i termer av ideologier och värderingar. Mångfalden i journalisternas samhällssyn analyseras här utifrån två huvudperspektiv. För det första studeras graden av homogenitet eller heterogenitet i journalistgruppen (inomgruppsvarians). Hur lika eller olika är journalistkåren vad gäller ideologiska och politiska ställningstaganden? Röstar alla på samma parti eller är journalistkåren utspridda på flera olika partier? Studien avser att analysera dels hur mångfalden i journalistkårens samhällssyn ser ut i slutet av 1990-talet, dels och om och i så fall hur den har förändrats under perioden 1989-1999.

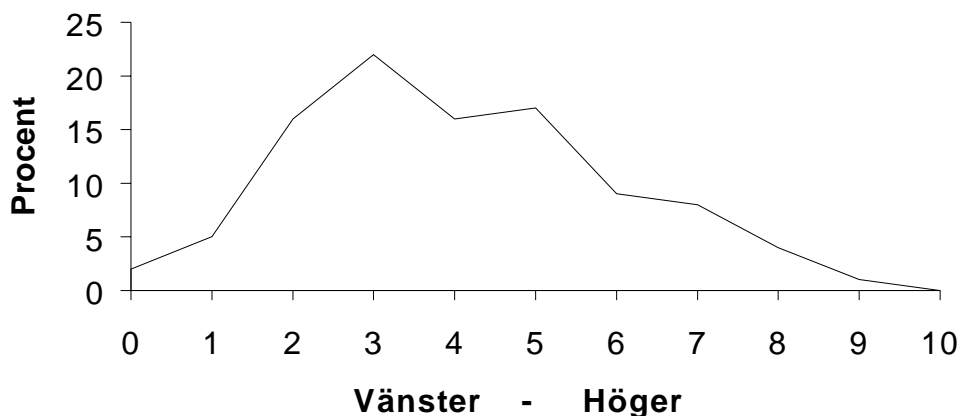
För det andra studeras graden av likhet/olikhet i förhållande till allmänheten (mellangruppsvariansen). Är journalistkårens samhällssyn representativ för den svenska allmänheten? Denna studie omfattar primärt situationen såsom den är i slutet av 1990-talet.

Samhällssynen studeras genom en analys av ideologisk hemvist, partisympati, inställning till EU och EMU, samt en rad olika politiska förslag eller samhälleliga företeelser med mer eller mindre tydliga ideologiska förtecken.

Mångfalden inom journalistkåren

I svensk politik har den dominerande konfliktlinjen traditionellt gått mellan vänster och höger. Den första aspekt av journalisternas samhällssyn som ska analyseras är därför den övergripande frågan om vilken ideologisk hemvist journalisterna har. En indikator på detta är hur journalisterna själva väljer att placera in sig på en vänster-högerskala där 0 motsvarar längst till vänster och 10 längst till höger.

Figur 1 Journalisternas placering på vänster-högerskalan där 0 = längst till vänster och 10 = längst till höger, år 1999 (procent som placerat sig på respektive värde)

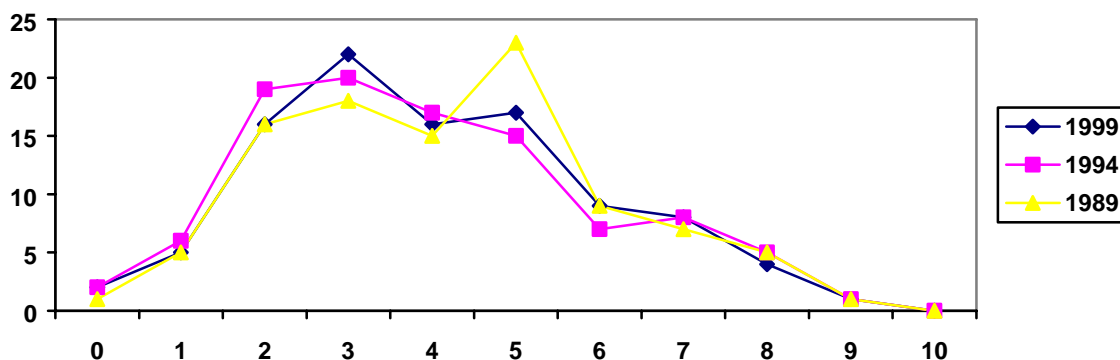
Av figur 1 kan utläsas att det finns en mångfald inom journalistkåren i så motto att alla delar av den ideologiska skalan finns representerade bland journalisterna. Det är dock också tydligt att de flesta journalister befinner sig någon stans i mitten av skalan. När det gäller eventuella vänster-högertendenser kan konstateras att det är en större andel journalister som placerar sig till vänster än till höger.

Att journalisterna sammantaget befinner sig något till vänster på den ideologiska skalan bekräftas också av medelvärdet som ligger på 4.0. Mer preciserat placerar sig 45 procent av journalisterna till vänster (här definierat som skalsteg 0-3), 42 procent i mitten (skalsteg 4-6) och endast 13 procent till höger (skalsteg 7-10).

I ett internationellt perspektiv förefaller den svenska journalistkåren detta avseende skilja sig något från t.ex. de amerikanska journalisterna. En majoritet av de amerikanska journalisterna placerar sig i mitten av den ideologiska skalan och andelen vänsterinriktade journalister minskade från 1970- till 1980-talet (Weaver och Wilthoit, 1991:26f).

Det övergripande intrycket är att det finns en relativt stor mångfald i journalisternas samhällssyn och att det finns ett samband mellan å ena sidan journalisternas samhällssyn och å andra sidan journalisternas arbetsplats och bakgrund. Kvinnor är t.ex. något mer vänsterorienterade än män (medelvärde 3.8 respektive 4.3) och högutbildade är något mer vänsterorienterade än de journalister med låg eller medelhög utbildning. Ålder förefaller däremot inte ha någon betydelse för var på den ideologiska skalan man placerar sig. Journalister som arbetar inom storstadsmorgonpressen och public service-företagen befinner sig också något mer till vänster än journalister på övriga arbetsplatser. Här finns troligen ett samband mellan arbetsplats och utbildning då vi vet att utbildningsnivån generellt är högre bland journalisterna som arbetar inom just storstadsmorgonpress och public service-medierna. Både utbildning och arbetsplats har dock en självständig betydelse särskilt när det gäller public service-medierna. När det gäller storstadsmorgonpressen tycks utbildning vara den avgörande faktorn. Längst till höger ligger de journalister som arbetar inom kommersiell radio och TV. Det rör sig dock generellt om relativt små skillnader mellan de olika grupperna.

Figur 2 Journalisternas placering på vänster-högerskalan 1999, 1994 och 1989 (procent som har placerat sig på respektive värde)

Har det då skett några förändringar i journalisternas ideologiska hemvist över tid under perioden 1989-1999? Det mönster som framträder i figur 2 visar att journalistkåren när det gäller placering på vänster-högerskalan endast förändrats marginellt under perioden 1989-1999. Mångfalden och heterogeniteten i journalistkåren är därmed i stort sett densamma 1989, som 1994 och 1999. Detta framgår också av standardavvikelsen som är i stort sett lika stor under perioden. En mycket svag tendens mot att journalistkåren går något mer åt vänster kan dock skönjas. 1989 var journalisternas medelvärde 4,2, fem år senare (1994) hade journalistkåren förflyttat sig något mer till vänster och medelvärdet var då 4,0, vilket också är samma medelvärde som 1999.

Nästa aspekt av mångfalden i journalisternas samhällssyn som ska analyseras är journalistkårens partisympatier. För att mäta mångfalden används ett spridningsmått som jämför den faktiska procentfördelningen med den teoretiskt möjliga maximala spridningen.⁸

Sammanfattningsvis visar analysen att alla riksdagspartier finns representerade inom journalistkåren och att det i denna mening finns en mångfald i journalistkårens partisympatier. Spridningsmättet ligger 1999 på 0.69 och även om det är svårt att uttala sig om huruvida detta är en hög eller låg grad av mångfald, kan i alla fall slutsatsen dras att det i princip inte händer någonting med mångfalden i journalisternas partisympatier under perioden 1989-1999. Överensstämmelsen med den maximala spridningen ligger vid samtliga tillfällen kring 0.70.

Tabell 12 Partipreferenser hos journalisterna 1989, 1995 och 1999 (andel i procent som föredrar ett visst parti, samt spridningsmått)

	1999	1995	1989*
Mångfald, spridning	0.69	0.70	0.69
Vänsterpartiet	31	27	22
Socialdemokraterna	27	23	30
Centerpartiet	3	4	6
Folkpartiet	14	13	16
Moderaterna	10	13	13
Kristdemokraterna	5	2	1
Miljöpartiet	10	18	12
Totalt	100	100	100
Antal svar	951	845	-

Kommentar: Viktigt att observera är att i journalistenkäten 1994 ställdes frågan bara till dagspressjournalister i ett separat avsnitt - detta har dock inte uppmärksammats av alla utan många journalister som inte arbetar inom dagspress har också besvarat frågan. Det torde emellertid vara en övervikt för dagspressjournalister 1994. Därför används här data ifrån 1995 istället för 1994. Uppgifterna från 1989 är hämtade från Asp 1991, s.69, och där framgår inte hur många svar uppgifterna bygger på. Frågan fanns inte med i enkäten 1989. Även när det gäller jämförelsen av spridningen de olika åren, måste en reservation göras för 1989 då inte alternativet Annat parti finns med.

⁸ Den teoretiskt möjliga maximala spridningen beräknas då genom dividera 100 (procent) med antalet partialalternativ, dvs. 7 (se tabell 12). Den maximalt spridda procentfördelningen blir då 14 (14,3) procent i varje kategori. Denna procentfördelning jämförs sedan med hjälp av överensstämmelsekoefficienten med den faktiska procentfördelningen i materialet.

År 1999 är vänsterpartiet med 31 procent störst inom journalistkåren och drygt var fjärde journalist föredrar socialdemokraterna som är det näst största partiet i journalistkåren. Tredje största parti är folkpartiet och minst stöd i journalistkåren har centerpartiet, något som med tanke på journalistkårens storstadsorientering är tämligen väntat. Det socialistiska blocket (vänsterpartiet och socialdemokraterna) har tillsammans stöd från 58 procent av journalisterna, medan det borgerliga blocket (moderaterna, folkpartiet, centern och kristdemokraterna) ligger långt efter med totalt sett 32 procent. En av tio journalister säger sig sympatisera med miljöpartiet som är det fjärde största partiet bland journalisterna.

Mångfalden i journalisternas partisympatier förändras alltså inte under perioden 1989-1999. Däremot sker det förskjutningar i sympatier mellan partierna. Det övergripande mönstret med en dominans för det socialistiska blocket är dock detsamma under hela perioden.

Kent Asp har studerat journalisternas partisympatier under perioden 1954 till 1995 och hans slutsats är att sett i ett längre perspektiv har det skett primärt fyra större förändringar i journalisternas partisympatier: 1) Vänsterpartiets starka frammarsch i journalistkåren som inleddes någon gång mellan 1968 och 1973, 2) Socialdemokraternas tillbakagång som sammanfaller i tid med Vänsterpartiets framsteg, 3) Folkpartiets starka tillbakagång som inleds i början av 1970-talet, samt 4) Miljöpartiets framgångar och ökade opinionssiffror från slutet av 1980-talet (Asp, 1996:123).⁹

När det gäller perioden 1989-1999 kan för det första konstateras att det socialistiska blockets övertag har ökat under 1990-talet och då särskilt mellan 1995 och 1999. Under perioden har stödet för vänsterpartiet ökat samtidigt som socialdemokraterna får allt färre sympatisörer. Det har alltså skett vissa omsvängningar inom det socialistiska blocket. För det andra konstateras att styrkeförhållandena inom det borgerliga blocket är tämligen konstanta även om moderaterna förlorar sympatisörer och kristdemokraterna får allt större stöd över tid. Även centerpartiet får allt färre sympatisörer.

En av de mest markanta förändringarna är annars att miljöpartiet förlorar en stor andel av sina sympatisörer mellan 1995 och 1999. Dessutom ökar andelen som säger sig sympatisera med något annat parti vid sidan av riksdagspartierna. En närmare analys visar dock att majoriteten av de som svarat annat parti egentligen menar att de inte röstar på något parti alls: ”vet inte var jag hör hemma idag/vilsen”, ”inget parti”, ”inget alls!”, ”inget, varje parti har för-nackdelar, politiskt obunden”, är exempel på vad denna kategori innehåller. Av de mer eller mindre traditionella partier som tas upp av journalisterna kan nämnas Ny demokrati, KPML (r) och det Socialistiska partiet.

Vid en första anblick tycks alltså det socialistiska blocket vara överrepresenterat bland de svenska journalisterna. En bild som dock kan nyanseras något då socialdemokraterna för det första är underrepresenterade i journalistkåren, vilket leder till att det socialistiska blocket i sin helhet inte är så kraftigt överrepresenterat som det först kan tyckas; för det andra kan det tänkas att taktikröstning är vanligare bland journalister - man röstar exempelvis på vänsterpartiet för att stödja en socialdemokratisk regering; och för det tredje kan

⁹ Bland andra exempel på tidigare studier av journalistkårens partisympatier kan nämnas Lars Furhoffs studie från 1970 Journalistkåren i Sverige, samt studien som genomfördes inom ramen för den svenska maktutredningen 1989 (se Peterson och Carlberg, 1990).

det tänkas att journalisternas partisympati snarast är ett uttryck för ett speciellt förhållningssätt till politiken som går ut på att ta ställning mot etablissemangen (Asp, 1991:71f).

Även journalisternas åsikter om vissa konkreta politiska förslag och företeelser kan ses som ett uttryck för politiska och ideologiska värderingar. Här studeras dels journalisternas inställning till den mer övergripande och centrala frågan om inställning till EU, dels journalisternas inställning till mer allmänna övergripande politiska frågor som t.ex. offentlig sektor och skatter, den aktuella frågan om EMU, liksom även den likaså aktuella och kontroversiella frågan om inställning till flyktingar och invandrare.

Tabell 13 visar journalisternas inställning till det svenska medlemskapet i EU 1999 respektive 1994. Den huvudsakliga slutsatsen är att det finns en stor mångfald inom journalistkåren i denna fråga då det i stort sett är lika stor andel som är för som emot det svenska medlemskapet i EU. Andelen positiva är dock något större. Resultaten tyder också på att journalistkårens inställning till EU i princip inte har förändrats alls mellan 1994 och 1999. Det tycks därmed inte som om medlemskapet och vad som hänt under de fem år Sverige varit medlem spelar någon direkt roll för huruvida man eller positiv till medlemskapet i sig eller inte. Journalister som själva rapporterar om EU är dock klart mer positiva till EU-medlemskapet än vad andra journalister är (Asp, 2001:60).

Tabell 13 Journalisternas inställning till EU 1999 och 1994 (procent)

	1999	1994
I huvudsak för det svenska medlemskapet i EU	49	48
I huvudsak emot det svenska medlemskapet i EU	40	40
Ingen bestämd åsikt i frågan	11	12
Totalt	100	100
Antal svar	1038	1056

Journalisterna tillfrågades 1999 också om sin inställning i ett antal politiska förslag. I tabell 14 redovisas journalisternas inställning till mer generella ideologiskt relevanta frågor som den offentliga sektorn, skatter, att satsa på ett samhälle med mer marknadsekonomi, flyktingpolitik, samt den mer precisa frågan om huruvida Sverige bör gå med i EMU eller inte. Även i undersökningarna 1989 och 1994 fanns en liknande fråga och där möjligheten finns görs en jämförelse mellan de journalisternas svar de olika åren. Vissa av förslagen finns dock endast i enkäten 1999.

Minst överens är journalisterna om huruvida Sverige bör bli medlem i EMU eller inte. I denna fråga finns en relativt stor åsiktsmångfald inom journalistkåren då spridningsmättet ligger på 0.88 och andelen journalister som är för, emot eller varken eller, i princip är lika stora. Något mer eniga är journalisterna ifråga om att sänka skatterna, minska den offentliga sektorn och huruvida man bör satsa på ett samhälle med mer privat företagsverksamhet och marknadsekonomi. Mest överens är journalisterna i frågan om huruvida det är ett bra förslag eller inte att ta emot färre flyktingar eller inte i Sverige. I denna fråga finns alltså den klart minsta

mångfalden och av tabell 14 kan utläsas att enigheten består i att de flesta journalister är överens om att detta är ett dåligt förslag. Drygt 70 procent av journalisterna tycker det är ett dåligt förslag och endast ca 10 procent menar att förslaget är bra.

Tabell 14 Journalisternas inställning till olika några politiska förslag och samhällliga företeelser 1999 (procent, spridningsmått)

	Mångfald - spridning	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag	Totalt	Antal svar
Ta emot färre flyktingar i Sverige	0.68	4	7	17	25	47	100	1031
Minska den offentliga sektorn	0.81	3	13	20	30	34	100	1023
Satsa på ett samhälle med mer privat företagsamhet och marknadsekonomi	0.82	4	18	30	28	20	100	1029
Sverige bör bli medlem i EMU	0.88	13	21	31	16	19	100	1025
Sänka skatterna	0.84	17	25	32	18	8	100	1028

Kommentar: Endast beräknat på de journalister som besvarat frågan. Mångfalden är beräknad som överensstämmelsen mellan den faktiska och den teoretiskt maximala spridningen. I det här fallet skulle den maximala spridningen motsvaras av att journalisterna fördelade sig jämnt på de fem svarsalternativen, dvs. med 20 procent per kategori. Denna fördelning jämförs med hjälp av överensstämmelsekoefficienten med den faktiska fördelningen i journalisternas svar för respektive förslag.

I tabell 15 redovisas hur journalisternas syn i några politiska sakfrågor har förändrats under perioden 1989-1999¹⁰ och den huvudsakliga slutsatsen är att mångfalden i journalisternas inställning till dessa sakfrågor tycks minska något över tid. När det gäller samtliga tre förslag är mångfalden inom journalistkåren större 1989 än 1999. Störst förändring har skett ifråga om hur överens man är om förslaget att minska den offentliga sektorn.

Tabell 15 Journalisternas inställning till olika några politiska förslag och samhälliga företeelser 1999, 1994 och 1989 (spridningsmått)

	1999	1994	1989
Ta emot färre flyktingar i Sverige	0.68	0.74	0.74
Minska den offentliga sektorn	0.81	0.83	0.91
Satsa på ett samhälle med mer privat företagsamhet och marknadsekonomi	0.82	0.81	0.86

Kommentar: Spridningen är beräknad som överensstämmelsen mellan den faktiska och den teoretiskt maximala spridningen. I det här fallet skulle den maximala spridningen motsvaras av att journalisterna fördelade sig jämnt på de fem svarsalternativen, dvs med 20 procent per kategori. Denna fördelning jämförs med hjälp av överensstämmelsekoefficienten med den faktiska fördelningen i journalisternas svar för respektive förslag.

¹⁰ De förslag som finns i samtliga enkäter och därmed låter sig jämföras mellan 1989, 1994 och 1999 är: att ta emot färre flyktingar i Sverige, att minska den offentliga sektorn och att satsa på ett samhälle med mer privat företagsamhet och marknadsekonomi.

Generellt är alltså journalisterna mer överens 1999 än tio år tidigare och likheten i journalistkårens samhällssyn ökar därmed i detta avseende över tid.

Sammanfattningsvis visar analysen av journalisternas samhällssyn att det finns en relativt stor mångfald inom journalistkåren i detta avseende. Detta då exempelvis alla delar av den ideologiska skalan och alla politiska partier finns representerade. Dessutom råder en stor mångfald i inställningen till EU och inte heller när det gäller en rad andra politiska förslag är journalistkåren enig. Samtidigt kan också konstateras att journalistkåren sammantaget lutar åt vänster, såväl vad gäller placering på vänster-högerskalan, inställning till vissa politiska sakfrågor, som ifråga om vilket parti man föredrar.

Journalister och allmänhet

Nästa analys ska besvara frågan om journalisternas samhällssyn är representativ för den svenska allmänheten eller om det finns en variation mellan dessa båda grupper. Inledningsvis studeras hur stor likhet det är mellan journalister och allmänhet när det gäller var man placerar sig på vänster-högerskalan.¹¹

Resultaten presenteras i tabell 16 och slutsatsen är att journalistkåren som helhet befinner sig längre till vänster på den ideologiska skalan än allmänheten. Framför allt är det den grupp som placerar sig till vänster fast relativt nära mitten, som är klart större bland journalisterna. Även tidigare studier som gjorts av de svenska journalisternas ideologiska hemvist har konstaterat att journalisterna är mer vänsterorienterade än den svenska allmänheten (se t.ex. Asp, 1991:62ff; Asp, 1996:125f; Andersson, 1997:22).

Tabell 16 Journalisternas och allmänhetens placering på en femgradig ideologisk skala där 1=långt till vänster och 5=långt till höger (procent, spridningsmått)

	Journalister	Allmänhet
1 (Långt till vänster)	7	9
2	38	24
3	33	34
4	17	23
5 (Långt till höger)	5	10
Totalt	100	100
Mångfald, spridning	0.69	0.79
Antal svar	1028	2569

Mångfalden är större bland allmänheten och journalistkåren därmed åsiktsmässigt mer homogen. Totalt placerar sig emellertid såväl journalistkår som allmänhet

¹¹ Tyvärr är det inte möjligt att i detta avseende göra en direkt jämförelse mellan journalister och allmänhet 1999. Frågan har visserligen ställts även till allmänheten men med en annan skala. Istället för en skala från 0-10 som journalisterna fick ta ställning till fick allmänheten placera in sig på en skala från 1-5 där 1 står för klart vänster och 5 för klart höger. För att göra en jämförelse möjlig har därför i journalisternas svar skalstegen slagits ihop två och två så att även journalisternas svar fördelar sig på en femgradig skala. Även 1994 och 1989 har journalisternas svar omgrupperats från en 10- till en 5-gradig skala för att kunna jämföras med allmänheten (SOM-undersökningen).

tämligen nära mitten på den ideologiska skalan. Likheten mellan journalister och allmänhet tycks för övrigt öka något under perioden 1989-1999. Överensstämmelsekoefficienten ligger på 0.85 år 1999, 0.86 år 1994 och på 0.80 år 1989. Som en jämförelse kan nämnas att även politikerna som grupp placerar sig längre till vänster om allmänheten. Journalisterna ligger dock mer till vänster än vad politikerna gör (se Asp, 1996:127).

Journalisterna befinner sig alltså något mer till vänster än allmänheten på den ideologiska vänster-högerskalan. Nästa fråga att besvara är om denna skillnad mellan journalister och allmänhet även speglas i de båda gruppernas partisympatier. Av tabell 17 kan sammanfattningsvis utläsas att vänsterpartiet är överrepresenterat i journalistkåren jämfört med befolkningen som helhet, medan socialdemokraterna och moderaterna däremot är underrepresenterade. År 1999 hade vänsterpartiet 31 procent anhängare bland journalisterna och 15 procent bland allmänheten. Moderaterna hade samma år 25 procent sympatisörer bland allmänheten medan endast 10 procent av journalisterna sade sig föredra detta parti. Slår vi ihop siffrorna för de olika blocken får det socialistiska blocket 58 procent bland journalisterna och 47 procent bland allmänheten. Det borgerliga blocket i sin tur har för övrigt också starkare stöd hos allmänheten där 47 procent stödjer något av dessa partier än hos journalisterna där 32 procent säger sig sympatisera med något borgerligt parti. Miljöpartiet har något starkare stöd bland journalisterna än bland allmänheten.

De förändringsmönster i journalistkårens partisympatier under perioden 1954 till 1995 som tidigare redovisats, återfinns också i hög grad hos allmänheten. Vänsterpartiet och miljöpartiet har under undersökningsperioden exempelvis ökat sina sympatier bland valmanskåren, medan socialdemokraterna har tappat väljare.

Dessa mönster är inget nytt för 1990-talet och enligt Kent Asp (1996:123) har vänsterpartiet de senaste 20 åren, miljöpartiet de senaste 10 åren och folkpartiet i stort sett under hela perioden 1954-1995, varit överrepresenterade i journalistkåren. Samtidigt som moderaterna och centerpartiet sedan 1980-talet haft mindre stöd bland journalisterna än bland allmänheten.

Likheten mellan journalistkåren och allmänheten tycks för övrigt minska mellan år 1989 och 1999. Resultaten visar också att det i detta avseende finns en större mångfald inom journalistkåren än bland allmänheten. Skillnaderna är dock inte särskilt stora (se tabell 17).

Tabell 17 Partipreferenser hos journalister och allmänhet 1999 (andel i procent som föredrar ett visst parti)

	Journalister	Allmänhet
Vänsterpartiet	31	15
Socialdemokraterna	27	32
Centerpartiet	3	4
Folkpartiet	14	5
Moderaterna	10	25
Kristdemokraterna	5	13
Miljöpartiet	10	6
Totalt	100	100
Mångfald, spridning	0.69	0.65
Antal svar	951	2375

En jämförelse mellan journalisternas och allmänhetens inställning till det svenska medlemskapet i EU presenteras i tabell 18 och slutsatserna är å ena sidan att det är en större andel av journalisterna som är positiva till det svenska medlemskapet i EU och å andra sidan att det är en klart större andel bland allmänheten som inte har någon åsikt i frågan. Andelen som är emot det svenska medlemskapet är däremot ungefär lika stor bland journalister och allmänhet. Totalt sett finns det bland allmänheten en större andel som är emot än för det svenska medlemskapet i EU, medan det omvända gäller för journalistkåren. Likheten mellan journalister och allmänhet i denna fråga har inte förändrats nämnvärt mellan 1994 och 1999. Överensstämmelsekoefficienten ligger t.ex. på 0.87 år 1999 och 0.88 år 1994.

Tabell 18 Journalisternas och allmänhetens inställning till det svenska medlemskapet i EU 1999 (procent)

	Journalister	Allmänhet
I huvudsak för det svenska medlemskapet i EU	49	36
I huvudsak emot det svenska medlemskapet i EU	40	42
Ingen bestämd åsikt i frågan	11	22
Totalt	100	100
Antal svar	1038	2587

Journalisternas och allmänhetens samhällssyn har också jämförts utifrån ett antal politiska förslag. De fall där jämförelser är möjliga att göra är förslagen att minska den offentliga sektorn, att sänka skatterna, att ta emot färre flyktingar i Sverige och att Sverige bör bli medlem i EMU (tabell 19). Slutsatsen av denna jämförelse är att åsiktslikheten mellan journalister och allmänhet varierar beroende av vilken fråga det rör sig om.

Mönstret att journalistkåren i större utsträckning än allmänheten tenderar att stå för värderingar som primärt hör hemma till vänster på den politiska skalan kvarstår. Exempelvis är andelen som är negativa till att minska den offentliga sektorn större bland journalisterna. Även bland allmänheten finns det dock en övervikt för de som anser att detta är ett dåligt förslag. Överensstämmelsen mellan journalister och allmänhet är i denna fråga klart mindre 1999 än 1989 och 1994. När det gäller att sänka skatterna är journalisterna och allmänheten överens om att detta i huvudsak är ett bra förslag. Andelen positiva överväger dock mer bland allmänheten. Störst likhet mellan journalister och allmänhet finner vi i inställningen till huruvida Sverige bör bli medlem i EMU eller inte.

Intressant är den skillnad som finns i journalisternas och allmänhetens inställning till flyktingpolitik. Förslaget att ta emot färre flyktingar i Sverige bedöms som i huvudsak positivt av allmänheten, men som klart negativt bland journalisterna. Andelen som tycker detta är ett dåligt förslag är 71 procent av journalisterna och 27 procent av allmänheten. Skillnaderna i detta avseende har också ökat markant mellan 1994 och 1999.

Generellt sett finns en något större mångfald (spridning) i inställningen till de olika politiska förslagen bland allmänheten än bland journalisterna. Något som

också är att vänta då allmänheten som helhet är en mer heterogen grupp. Särskilt när det gäller förslaget att ta emot färre flyktingar i Sverige är journalisterna klart mer eniga än allmänheten. När det gäller förslaget att sänka skatter är dock spridningen och mångfalden något större i journalistkåren än hos allmänheten.

Tabell 19 Journalisternas och allmänhetens inställning till några olika politiska förslag och samhällseliga företeelser 1999 (procent)

	Mångfald - spridning	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag	Totalt	Antal svar
<i>Ta emot färre flyktingar i Sverige</i>								
Journalister	0.68	4	7	17	25	47	100	1031
Allmänhet	0.87	20	25	28	18	9	100	2559
<i>Minska den offentliga sektorn</i>								
Journalister	0.81	3	13	20	30	34	100	1023
Allmänhet	0.88	9	20	26	26	19	100	2492
<i>Sverige bör bli medlem i EMU</i>								
Journalister	0.88	13	21	31	16	19	100	1025
Allmänhet	0.89	17	19	31	13	20	100	2549
<i>Sänka skatterna</i>								
Journalister	0.84	17	25	32	18	8	100	1028
Allmänhet	0.72	37	31	19	10	3	100	2567

Överensstämmelsen mellan journalisternas och allmänhetens åsikter varierar alltså beroende på vilken fråga det rör sig om. Journalisternas åsikter stämmer väl överens med allmänhetens i EMU-frågan och tämligen väl vad gäller synen på offentlig sektor och skatter. I synen på hur många flyktingar vi ska ta emot i Sverige är dock skillnaden mellan journalister och allmänhet mycket stor.¹²

Sammanfattningsvis är bilden av representativiteten i journalistkårens samhällssyn långt ifrån entydig. I stora drag följer journalister och allmänhet åsiktmässigt samma mönster, men det övergripande intrycket är trots allt att journalistkåren befinner sig längre åt vänster i det politiska rummet. Denna tendens framträder i analysen av såväl placering på vänster-högerskalan, som partisympatier och inställningen till mer konkreta politiska förslag.

¹² Flyktingfrågan har ett visst samband med partisyn och mönstret är att ju längre till vänster på den politiska skalan man befinner sig desto sämre tycker man om förslaget att ta emot färre flyktingar i Sverige. Skillnaden i åsikter mellan journalister och allmänhet består dock även med hänsyn tagit till partisyn.

Journalistkårens samhällssyn – en sammanfattning

Analysen av mångfalden i journalisternas samhällssyn har fokuserat på journalisternas ideologiska hemvist, partisympatier, samt inställning till en rad politiska förslag och företeelser. I dessa avseenden har såväl mångfalden inom journalistkåren (inomgruppsvariansen) som skillnader och likheter mellan journalister och allmänhet (mellangruppsvariansen), studerats. Följande huvudresultat har sammanfattningsvis framkommit i detta kapitel:

- Det finns en viss mångfald i journalisternas samhällssyn som kommer till uttryck genom att alla delar av den ideologiska skalan och alla politiska partier finns representerade bland journalisterna.
- Journalistkåren lutar sammantaget dock åt vänster; man placerar sig till vänster, men ganska nära mitten, på den ideologiska skalan. Journalisterna sympatiserar också mest med partierna på vänsterkanten och det parti som störst andel av journalistkåren säger sig föredra är vänsterpartiet.
- Utvecklingen tycks gå mot att journalisterna samtidigt som de i större utsträckning röstar på ytterpartierna också placerar sig själva längre till vänster på de ideologiska skalan.
- Av de politiska förslag journalisterna ombads ta ställning till var enigheten störst kring förslaget att ta emot färre flyktingar och minst kring huruvida Sverige bör bli medlem i EMU eller inte.
- Det finns både likheter och skillnader i samhällssyn mellan journalister och allmänhet. Journalistkåren befinner sig dock längre åt vänster på den ideologiska vänster-högerskalan.
- Journalisterna sympatiserar i större utsträckning än allmänheten med vänsterpartiet.
- De stora, etablerade partierna och då framför allt socialdemokraterna och moderaterna har genomgående starkare stöd bland allmänheten än hos journalistkåren.
- En större andel av journalisterna är positiva till det svenska medlemskapet i EU, medan det är en klart större andel bland allmänheten som inte har någon åsikt i frågan.
- Generellt sett finns en något större mångfald i inställningen till olika politiska förslag bland allmänheten än bland journalisterna.
- Journalister och allmänhet är mest överens angående om Sverige bör bli medlem i EMU eller inte och minst överens är man i inställningen till flyktingpolitiken.

Journalisternas nyhetssyn i ett mångfaldsperspektiv

Nyhetsinnehållet kan ses som ett resultat av samspelet mellan strukturer och aktörer inom och utom redaktionerna och i detta samspel kan olika egenskaper hos aktörer tänkas påverka nyheterna. En sådan aspekt som kan sägas ligga nära nyhetsinnehållet är journalisternas nyhetssyn. I det här fallet avses med nyhetssyn hur man ser på värderingen av nyheter, dvs. vad som styr vad som blir en nyhet. Det handlar alltså primärt om urvalet av nyheter. Resultatet av detta urval blir att vissa typer av händelser och företeelser oftare blir nyheter än andra.

Den fråga som ska uppmärksammas här är journalisternas nyhetssyn och hur journalisterna bedömer och värderar olika faktors betydelse för utformandet av nyhetsutbudet. Frågan inkluderar såväl faktorer som rör redaktionens rutiner som journalisternas betydelse. I detta kapitel analyseras endast mångfalden inom journalistkåren (inomgruppsvarians). Hur lika eller olika är journalistkåren i sina bedömningar av vad som faktiskt styr och vad som bör styra vad som blir en nyhet? Analysen av avser dels hur mångfalden i journalistkårens nyhetssyn ser ut i slutet av 1990-talet, dels och om och i så fall hur den har förändrats under perioden 1989-1999.

Studien är uppdelad i två delar: För det första studeras hur lika eller olika journalisterna ser på olika faktors verkliga betydelse i det dagliga nyhetsarbetet. Har journalisterna samma uppfattning om vad som faktiskt styr nyhetsurvalet? För det andra analyseras journalisternas syn på vad som borde ha betydelse för nyhetsurvalet. Det handlar då om en önskvärd eller ideal nyhetsvärdering. Har journalisterna samma syn på vad som borde ha betydelse för nyhetsurvalet? Slutligen ställs också journalistisk praktik och journalistiska normer mot varandra.

Huvudanalysen bygger på journalistenkäten från 1994. Att inte enkäten från 1999 används beror på att frågan då var mindre omfattande och inte täcker in lika många nyhetsfaktorer som var fallet 1994 (och 1989). Här används studien från 1999 därför enbart till att studera eventuella förändringar över tid under perioden 1989-1999.¹³

Mångfalden i nyhetssyn - nyhetsvärdering i praktiken

Mängden tillgängligt material som strömmar in till redaktionerna dag som natt året om är oändligt mycket större än de resurser och det utrymme man har till sitt förfogande. Utifrån en rad olika faktorer görs därför ett urval av vilket material som skall tas med den aktuella dagen. För vissa händelser är det nu eller aldrig. Kommer de inte med just idag kan de vara inaktuella och ointressanta i morgon. Andra kan bli liggande tills det är nyhetstorka. Denna studie omfattar journalisternas bedömningar av ett antal faktors betydelse för huruvida en händelse eller en företeelse kommer att bli en nyhet.

¹³ I enkäten 1994 liksom i enkäten 1989 fick journalisterna ta ställning till 14 olika faktors reella respektive önskvärda betydelse för huruvida en händelse kommer att tas upp på nyhetsplats eller ej. I studien 1999 omfattade frågan endast åtta faktorer, varav en (att uppgift/pressmeddelande kommit med e-post) inte fanns med i de tidigare undersökningarna.

Skillnader och likheter i journalistkåren

Den första fråga som ska belysas är mångfalden i journalisternas syn på vilken faktisk betydelse olika faktorer har för att en händelse ska bli en nyhet. Gör alla journalister samma bedömningar eller finns det en spridning i kårens syn på vad som gör att en händelse blir en nyhet?

Tabell 20 Journalisternas (1994) syn på vilken faktisk betydelse följande faktorer har för att en händelse skall tas upp i ett nyhetsmedium, där 0 motsvarar ingen betydelse alls och 5 motsvara mycket stor betydelse (procent)

	0	1	2	3	4	5	Totalt
- Att händelsen är sensationell och oväntad	1	1	1	5	19	73	100
- Att händelsen är dramatisk och spännande	1	1	2	9	21	66	100
- Att händelsen intresserar många människor	0	1	4	15	27	53	100
- Att händelsen handlar om viktiga personer	1	3	4	12	36	44	100
- Att en enskild journalist är starkt engagerad och kunnig i ämnet	1	3	5	16	40	35	100
- Att händelsen intresserar redaktionsledningen	3	4	7	16	35	35	100
- Att uppgifterna kommer från en officiell, trovärdig nyhetskälla	1	2	8	27	37	25	100
- Att det finns bra bildmaterial	3	5	6	21	35	30	100
- Att händelsen fanns med på redaktionens bevakningslista	4	5	9	19	33	30	100
- Att händelsen har konsekvenser för människors vardagsliv	1	4	13	27	32	23	100
- Att lämpliga medarbetare finns tillgängliga på redaktionen	3	7	10	21	33	26	100
- Att händelsen gör människor medvetna om missförhållanden i samhället	2	7	16	32	28	15	100
- Att det finns ett bra pressmeddelande	5	10	16	25	28	16	100
- Att händelsen bedöms öka människors insikt och kunskaper om omvärlden	3	14	27	33	13	10	100

Kommentar: Frågans formulering: "Det finns en rad förhållanden som påverkar om en händelse kommer att tas upp i ett nyhetsmedium. Vilken faktisk betydelse har enligt Din erfarenhet följande saker? Och vilken betydelse anser Du personligen att de bör ha? Ange Din bedömning mellan 0 och 5 på respektive skala." Värde 0 motsvarar ingen betydelse alls, medan värde 5 motsvarar mycket stor betydelse.

Av tabell 20 kan utläsas att de faktorer som journalisterna anser har störst faktisk betydelse för vilka händelser som kommer att tas upp i svenska nyhetsmedier främst handlar om *egenskaper hos händelsen* och då i första hand sådana faktorer som antas öka intresset för publiken - att händelsen är sensationell eller åtminstone oväntad och att den är dramatisk och spännande. Att publikens intresse

fångas direkt är alltså mycket viktigt - att händelsen antas intressera många människor kommer på tredje plats i rangordningen. Av de redaktionella faktorerna anses det ha störst betydelse att händelsen intresserar redaktionsledningen. Å ena sidan betonas vad som kan ses som makt för den enskilde journalisten och å andra sidan betonas redaktionsledningens makt över journalisterna och innehållet. Störst chans att komma med har en händelse som både intresserar redaktionsledningen och en enskild journalist.

Minst betydelse anses de faktorer ha som kan sägas främja publikens och allmänhetens bildning och moraliska medvetenhet. I det här fallet att händelsen ökar människors insikt och kunskaper om omvärlden respektive gör de medvetna om missförhållanden i densamma.¹⁴

Tabell 21 Mångfalden i journalisternas (1994) syn på vilken faktisk betydelse följande faktorer har för att en händelse skall tas upp i ett nyhetsmedium, där 0 motsvarar ingen betydelse alls och 5 motsvara mycket stor betydelse (standardavvikelse, spridningsmått)

	Standard- avvikelse	Spridnings- mått
Att händelsen är sensationell och oväntad	0.77	0.41
Att händelsen är dramatisk och spännande	0.89	0.46
Att händelsen intresserar många människor	0.93	0.53
Att händelsen handlar om viktiga personer	1.08	0.53
Att en enskild journalist är starkt engagerad och kunnig i ämnet	1.05	0.58
Att händelsen intresserar redaktionsledningen	1.25	0.63
Att uppgifterna kommer från en officiell, trovärdig nyhetskälla	1.07	0.61
Att det finns bra bildmaterial	1.24	0.64
Att händelsen fanns med på redaktionens bevakningslista	1.35	0.68
Att händelsen har konsekvenser för människors vardagsliv	1.13	0.68
Att lämpliga medarbetare finns tillgängliga på redaktionen	1.30	0.70
Att händelsen gör människor medvetna om missförhållanden i samhället	1.19	0.73
Att det finns ett bra pressmeddelande	1.37	0.80
Att händelsen bedöms öka människors insikt och kunskaper om omvärlden	1.25	0.73

Kommentar: Spridningsmättet är beräknat som överensstämmelsen mellan den aktuella procentfördelningen på kategorierna 0-5 och det maximala spridningen (17 procent per kategori). Beräkningen är gjord med hjälp av överensstämmelsekoefficienten (ök). Ju högre överensstämmelse desto mer spridning och mångfald.

Resultaten visar att det finns en viss spridning i journalisternas nyhetssyn men att kåren som helhet är ganska överens om hur den faktiska nyhetsvärderingen fungerar. Journalisterna är dock överens om vissa än andra faktorer betydelse. Av tabell 21 kan utläsas att det som anses ha störst faktisk betydelse, nämligen att händelsen är sensationell eller oväntad, också är likheten i journalisternas synsätt

¹⁴ Att händelsen bedöms öka människors insikt och kunskaper om omvärlden är för övrigt den enda faktor som har ett medelvärde under 3,0.

tycks vara som störst. Här finns t.ex. den minsta överensstämmelsen med den maximala spridningen. Denna faktor har också den lägsta standardavvikelsen (0.77).¹⁵ De båda måtten på mångfald som här används ger för övrigt genomgående i stort sett samma bild av skillnader och likheter i journalisternas nyhetssyn.¹⁶

Även när det gäller faktorerna *att händelsen är sensationell och oväntad, dramatisk och spännande, samt att händelsen intresserar många människor* är homogeniteten i journalistkåren relativt stor. Standardavvikelsen ligger i samtliga fall under 1,0 (alla övriga faktorer har en standardavvikelse över 1,0) och överensstämmelsen med den maximala spridningen mellan 0.41-0.53.

Det är alltså i bedömningen av de faktorer som anses ha störst betydelse som journalistkåren är mest överens. Minst enig är man inom journalistkåren i fråga om vikten av *ett bra pressmeddelande*. Standardavvikelsen är här 1,37 och överensstämmelsen med den maximala spridningen 0.80, vilket i båda fall motsvarar den största mångfalden. Journalisterna är inte heller överens om betydelsen av att händelsen finns med på redaktionens bevakningslista. Sammanfattningsvis är dock det övergripande intrycket att journalisterna har en tämligen likartad syn på hur nyhetsvärderingen ser ut i det faktiska nyhetsarbetet.

Alla faktorer som finns med visar för övrigt ett positivt värde, vilket i det här fallet innebär att det är en större andel journalister som anser att den aktuella faktorn har stor betydelse än som anser att den har en liten betydelse (se tabell 15.1). Av de 14 faktorer som finns med i undersökningen har i 11 fall mer än hälften av journalisterna bedömt att faktorerna har stor betydelse (värde 4-5).

Resultaten ligger alltså i linje med tidigare studier kring nyhetskonstruktion och nyhetsvärdering. Här finns dock en form av cirkulär process som med största sannolikhet har betydelse för de slutsatser som kan dras. Journalisterna ges ju endast möjlighet att värdera ett antal fasta på förhand givna faktorer. Faktorer som är hämtade just från teorier och tidigare studier kring nyhetsvärdering. Dessutom har en stor andel av journalistkåren idag någon form av journalistutbildning i bagaget och det är troligt att de i samband med denna utbildning också studerat teorier kring nyhetsvärdering och nyhetskonstruktion och att de så att säga har läst sig till vad de bör svara på en sådan fråga. Att en så stor del av journalistkåren också har en journalistutbildning bakom sig är troligen en av förklaringarna till den homogenitet som finns i journalisternas nyhetssyn. Samtliga journalister i denna undersökning befinner sig också i samma kulturella kontext och har så att säga det västerländska nyhetsbegreppet med sig. Resultaten skulle därför kanske inte kunna göra annat än bekräfta dessa teorier. Detta betyder dock inte att det inte går att dra intressanta slutsatser utifrån relationen mellan de olika faktorerna.

Nyhetsvärderingens dimensioner

De olika faktorerna kan med utgångspunkt i forskningen kring nyhetsvärdering också delas in i olika grupper där man kan se ett inbördes samband mellan faktorerna. Löfgren-Nilsson (1992) får t.ex. i sin studie av journalisternas nyhetssyn 1989 fram tre dimensioner kring vilka journalisternas svar grupperar sig. Det är för det första de *redaktionella faktorerna* - policy, redaktionens profil,

¹⁵ Observera att journalisterna får värdera de olika faktorernas betydelse på en sexgradig skala där 0=ingen betydelse alls och 5=mycket stor betydelse.

¹⁶ Vissa smärre skillnader finns, men huvudresultaten är desamma.

arbetsrutiner etc, och för det andra *händelsens egenskaper* som i sin tur kan delas in i två undergrupper nämligen a) händelsens förmodade betydelse och b) konsekvenser för individen och för det andra händelsens förmodade intresse för publiken. För att få en tydligare bild av de olika dimensioner som finns och jämföra dessa med det som tidigare lyfts fram som troliga dimensioner, presenteras nedan resultatet från en faktoranalys av journalisternas bedömningar av de olika faktorernas faktiska betydelse för nyhetsurvalet (1994).

Med hjälp av en explorativ faktoranalys (varimax-rotering) urskiljs fyra dimensioner i journalisternas bedömningar och dessa dimensioner motsvarar i stort sett de tre huvudgrupper som Löfgren-Nilsson (1992) fick fram. Tillsammans förklarar de fyra faktorerna 59 procent av variationen i journalisternas svar.

Utfallet av faktoranalysen redovisas i tabell 22 och koefficienterna i är faktorladdningar som visar styrkan på sambandet mellan de olika nyhetsvärderingskriterierna och respektive faktor.

Tabell 22 Resultat från faktoranalyser på journalisternas bedömningar av olika faktors reella betydelse för nyhetsurvalet - fråga 13 i journalist'94 (faktorladdningar).

	<i>Redaktionell dimension</i>	<i>Betydelse-dimension</i>	<i>Intresse-dimension</i>	<i>Resurs-dimension</i>
Att händelsen fanns med på redaktionens bevakningslista	0.69	-0.14	0.31	0.10
Att händelsen intresserar redaktionsledningen	0.64	-0.20	0.29	0.21
Att det finns ett bra pressmeddelande	0.64	-0.09	0.01	0.18
Att uppgifterna kommer från en officiell, trovärdig nyhetskälla	0.62	0.37	0.07	0.13
Att händelsen gör människor medvetna om missförhållanden i samhället	-0.01	0.83	0.01	-0.01
Att händelsen har konsekvenser för människors vardagsliv	-0.56	0.80	0.17	-0.02
Att händelsen bedöms öka människors insikt och kunskaper om omvärlden	-0.85	0.73	-0.20	0.10
Att händelsen är dramatisk och spännande	0.19	-0.09	0.78	0.13
Att händelsen är sensationell och oväntad	0.21	0.05	0.76	0.06
Att händelsen handlar om viktiga personer	0.49	-0.10	0.61	0.02
Att händelsen intresserar många människor	-0.30	0.27	0.52	0.27
Att lämpliga medarbetare finns tillgängliga på redaktionen	0.33	0.02	-0.03	0.71
Att en enskild journalist är starkt engagerad och kunnig i ämnet	0.26	0.10	0.11	0.70
Att det finns bra bildmaterial	-0.16	-0.03	0.19	0.69

Kommentar: Explorativ faktoranalys. Varimax-rotering. Antalet faktorer har fastställts med Kaisers kriterium som grund – dvs. egenvärdet för faktorerna måste vara över 1,0. Faktoranalysen föll ut i fyra faktorer där den första har en förklarad varians på 26 procent, faktor två 16 procent, faktor tre 10 procent och faktor fyra slutligen har en förklarad varians på 8 procent.

Den första dimensionen tar fasta på de *redaktionella faktorerna* som t.ex. betydelsen av att en händelsen finns med på redaktionens bevakningslista och förklarar 26 procent av variationen i journalisternas svar; den fjärde dimensionen, som är nära knuten till den första (i bl a Löfgren-Nilsson studie av journalisterna 1989 tillhör dessa dimensioner samma grupp), rör *resurser* som t.ex. i form av tillgängliga medarbetare och bildmaterial och denna faktor förklarar 8 procent av svarsvariansen. Noteras bör att faktorn ett bra pressmeddelande alltså laddar högst i den första dimensionen - den redaktionella - och därmed också givetvis tillförs denna grupp trots att man eventuellt skulle kunna se detta som en resurs.

Den andra såväl som den tredje dimensionen berör händelsens egenskaper - å ena sidan *händelsens förmodade betydelse* och konsekvenser för individen (viktighetsdimensionen) eller med andra ord händelsens vikt för publiken, exempelvis att händelsen berör individens vardagsliv och ökar dennes kunskaper om omvärlden, och å andra sidan att *händelsen väcker intresse* hos publiken (intressedimensionen), exempelvis att den är sensationell eller dramatisk. Faktor 2 (viktighetsdimensionen) förklarar 16 procent, och faktor 3 (intressedimensionen) 10 procent, av svarsvariansen.

Sammanfattningsvis kan konstateras att *intressedimensionen* är den som bedöms ha klart störst betydelse för den faktiska nyhetsvärderingen ute på redaktionerna. Minst reell betydelse ges den sk *betydelsedimensionen*. Det är således egenskaper hos händelsen som bedöms ha störst respektive minst betydelse för urvalet i det praktiska nyhetsarbetet. Av de båda redaktionellt orienterade dimensionerna är det *resurserna* som anses ha det något större inflytandet, skillnaderna är dock marginella.

I tabell 23 ges en översikt av hur mångfalden i journalisternas nyhetssyn ser ut fördelat på de fyra dimensionerna. Resultaten visar att journalisterna är mest överens när det gäller betydelsen av intressedimensionen, den dimension som sammantaget också anses ha störst betydelse. Skillnaderna mellan de övriga dimensionerna är relativt små och visar inte på något entydigt mönster.

Tabell 23 Mångfalden i journalisternas (1994) bedömning av de fyra nyhetsvärderingsdimensionernas faktiska betydelse (standardavvikelse, spridningsmått).

Dimension	Standardavvikelse, medelvärde	Spridningsmått, medelvärde
Redaktionell	1.26	0.68
Betydelse	1.19	0.71
Intresse	0.92	0.48
Resurser	1.20	0.64

Nyhetssynen i olika journalistgrupper

Det övergripande intrycket är att journalisterna bedömer den faktiska nyhetsvärderingen tämligen likartat. Man är i stort sett överens om vilka faktorer som har stor respektive liten betydelse för att en händelse ska bli en nyhet. En analys av olika journalistgrupper kan dock nyansera bilden och fördjupa analysen av mångfalden i journalisternas syn på vad som faktiskt påverkar urvalet av nyhetshändelser.

Det första fråga som ska belysas är huruvida det finns några skillnader i nyhetssyn mellan manliga och kvinnliga journalister. En tidigare studie (Löfgren-Nilsson 1992) visade bland annat att det finns vissa skillnader mellan män och kvinnor men att det är samstämmigheten som överväger. Även i denna studie (1994) konstateras att kvinnliga och manliga journalister bedömer i stort sett samma faktorer som mest och minst viktiga ($Rho=0.95$). Man är dock inte helt överens och på flera punkter finns det en skillnad mellan manliga och kvinnliga journalister. Kvinnorna lägger t.ex. sammantaget större vikt vid de olika faktorernas betydelse för nyhetsurvalet. De manliga journalisterna är sinsemellan något mer eniga än vad kvinnorna är. Skillnaderna mellan könen är dock marginella. Minst överens är manliga och kvinnliga journalister om betydelsen av två faktorer som inte har med händelsens karaktär att göra utan snarare med redaktionella frågor, nämligen *att det finns ett bra pressmeddelande* och *att händelsen finns med på redaktionens bevakningslista*. Det är kvinnorna som anser att dessa faktorer har störst betydelse.

Manliga journalister anser dock i större utsträckning än sina kvinnliga kollegor att de faktorer som handlar om händelsens förmodade betydelse och konsekvenser för individen, har stor betydelse för hur nyhetsurvalet ser ut i praktiken. Det gäller faktorer som ligger långt ner i rangordningen för både män och kvinnor, t.ex. *att händelsen bedöms öka människors insikt och kunskaper om omvärlden*, *att händelsen har konsekvenser för människors vardagsliv* och *att händelsen gör människor medvetna om missförhållanden i samhället*. Skillnaden mellan män och kvinnor är dock mindre i fråga om dessa faktorer.

Männen anser alltså i högre grad än kvinnorna att individfaktorerna med en humanistisk och bildande profil har stor betydelse. Kanske är det så att kvinnorna är mer kritiska och att förklaringen till detta kan vara att kvinnorna mer än männen skulle önska att dessa faktorer hade stor betydelse och att deras bedömning påverkas av detta. En annan förklaring kan vara att kvinnorna generellt sett har högre utbildning än männen och att ett kritiskt förhållningssätt kan tänkas vara vanligare bland journalister med högre utbildning än bland dem utan. Sammanfattningsvis finns därmed vissa skillnader mellan manliga och kvinnliga journalister, men det övergripande intrycket är trots allt att det råder en relativt stor samstämmighet bland journalisterna oavsett kön.

Inte heller när man ser till ålder framträder några större skillnader i journalisternas nyhetssyn. Noteras kan dock att den yngre gruppen i mindre utsträckning betonar betydelsen av intressefaktorn, samtidigt som man i något högre grad betonar vikten av att händelsen handlar om viktiga personer. De äldre journalisterna anser i mindre utsträckning än de båda andra grupperna att sensationlighet har stor betydelse, men man bedömer fortfarande denna faktor som viktigast.

Vad som särskilt utmärker den äldre gruppen är att de förefaller vara mindre kritiska. De faktorer som genomgående i hela journalistkåren bedöms ha minst betydelse bedömer denna grupp ha större betydelse än vad de yngre och medelålders journalisterna gör. Det gäller då de publikrelaterade faktorerna som betonar händelsernas betydelse och möjliga konsekvenser för individen. Störst skillnad mellan åldersgrupperna finner vi i bedömningarna av vilken betydelse det har *att händelsen bedöms öka människors insikter och kunskaper om omvärlden*. När det gäller enigheten i journalisternas svar finns inga entydiga mönster. Det

finns dock en tendens till att de äldre journalisterna är något mindre överens än övriga.

En av de stora förändringarna inom den svenska journalistkåren de senaste tre decennierna är utbildningsnivån och utbildningens innehåll. Att det under 1970-talet etablerades en separat yrkesutbildning för journalisterna har av många betraktats som en viktig del i journalistkårens professionalisering, och anses också ha betydelse för journalistikens utveckling och förändring de senaste åren.

Att utbildningsfaktorn anses viktig när journalistikens innehåll och form diskuteras har bland annat sin utgångspunkt i en föreställning om att journalister med likartad utbildning får med sig en gemensam ideologi med grundläggande värderingar om exempelvis vad som skall bli en nyhet och hur den skall presenteras. Är det då så att de journalister som har någon form av journalistutbildning skiljer sig från andra grupper av journalister? Finns det andra mönster i journalisternas uppfattning om nyhetsvärdering mot bakgrund av deras utbildningsnivå?

Resultaten visar sammanfattningsvis att såväl utbildningsnivå som utbildningens form har betydelse för de bedömningar av nyhetsurvalet i praktiken som journalisterna gör. Den tydligaste tendensen är att journalister utan högre utbildning klart skiljer sig från övriga journalister. Rangordningen av de olika faktorerna stämmer dock mycket väl överens oavsett vilken utbildning journalisten har. Noteras bör dock att det genomgående är gruppen utan högre utbildning som skiljer sig mest från övriga grupper. Störst enighet finns bland de högt utbildade journalisterna som därmed är den mest homogena gruppen.

Journalister utan någon högre utbildning bedömer genomgående de olika faktorerna som mindre betydelsefulla för huruvida en händelse kommer att bli en nyhet eller inte. Undantaget är dock de faktorer som av journalistkåren i sin helhet anses spela minst roll i nyhetsvärderingsprocessen, exempelvis *att händelsen bedöms öka människors insikt och kunskaper om omvärlden* och *att händelsen gör människor medvetna om missförhållanden i samhället*. Här kan skönjas ett tydligt samband mellan journalisternas utbildning, ålder och arbetsplats. Samma mönster framträder nämligen också för de journalister som tillhör den äldre gruppen och som saknar någon form av högre utbildning de som arbetar inom landsortspressen (se nedan).

Studerar vi effekten av utbildning under kontroll för ålder och kön så visar det sig t.ex. att utbildningsfaktorn visserligen har ett självständigt samband med bedömningen av de olika kriterierna, men att dessa bedömningar också är beroende av journalistens kön och ålder. En sambandsanalys (Pearson's r) visar att det finns ett svagt positivt samband mellan kön och ålder (männen är äldre än kvinnorna) och ett svagt negativt samband mellan kön och utbildning (männen har lägre utbildning än kvinnorna).

Tesen om att journalistutbildningen i sig har betydelse för vilka värderingar journalisterna får med sig och hur journalisterna arbetar, får ett tämligen starkt stöd i denna undersökning. Detta dock förutsatt att man accepterar förutsättningen att journalistens värderingar också påverkar verklighetsuppfattningen. Det som studeras i detta avsnitt är ju journalisternas bedömning av den faktiska nyhetsvärderingen.

Journalister som har någon form av journalistutbildning uppfattar alltså den faktiska nyhetsvärderingen på ett tämligen likartat sätt. Likheter mellan dessa

grupper är betydligt mer framträdande än likheterna mellan de båda grupper av journalister som har någon annan form av universitets- eller högskoleutbildning även om också dessa grupper på vissa punkter är relativt överens.

Om vi sammanfattar olika journalistgruppers syn på den faktiska nyhetsvärderingen kan t.ex. konstateras faktorerna som tillhör den redaktionella dimensionen anses ha större betydelse bland medelålders och äldre journalister än av deras yngre kollegor. Bedömningarna av betydelsedimensionen har utbildningsnivå störst betydelse för variansen i bedömningarna. Journalister utan högre utbildning anser dessa faktorer ha större faktisk betydelse än vad journalister med någon form av högre utbildning anser. Skillnaderna mellan de olika köns åsikter är marginella avseende de fyra dimensionerna. Mot bakgrund av de resultat som här lyfts fram kan man se vikten av att värna om en mångfald i journalistkåren avseende kön, ålder och utbildning.

Arbetsplatsens betydelse för nyhetssynen

Antagandet att strukturella faktorer som redaktionella rutiner och mediespecifika förutsättningar påverkar nyhetsverksamheten (medielogik), gör det relevant att fundera över om och i så fall på vilket sätt nyhetsvärderingen och urvalet av nyheter skiljer sig mellan olika typer av medier. Det har dock inte varit möjligt att skilja ut enskilda medier inom de olika mediegrupperna. Det som studeras är journalisternas bedömningar i stort och journalisterna har inte tillfrågats om skillnaden mellan olika medier. De slutsatser som dras gäller om och hur journalister i olika medier skiljer sig i bedömningen av vilka faktorer som är viktigast för att en händelse eller en företeelse ska bli en nyhet.

Givetvis måste påpekas att även mediets specifika egenskaper påverkar urvalet. Journalisternas svar på denna fråga kan ses som en beskrivning av verkligheten eftersom de tillfrågas om faktorernas faktiska betydelse. Detta skulle kunna innebära att de svarar precis så som de anser att deras arbetsplats fungerar. Troligt är dock att de väger in även sin uppfattning om hur andra medier fungerar, vilket gör bilden mer komplex.

Det första som kan konstateras är att journalistkåren inte är helt enig utan att det finns en skillnad i nyhetssyn mellan journalister som arbetar i olika medier. Journalister som arbetar inom kommersiell radio och TV samt kvällspressjournalister lägger t.ex. större vikt vid intressedimensionen och de faktorer som berör egenskaper hos händelsen som ses intresseskapande än vad övriga journalister gör. Journalister som arbetar inom gruppen övriga medier betonar i större utsträckning än övriga journalister den redaktionella dimensionen respektive resursdimensionen. Skillnaderna mellan olika grupper är dock inte markanta.

De journalister som arbetar inom övriga medier, dvs. populär- och fackpress, organisationstidskrifter, är också de som tillmäter faktorerna störst betydelse. Här kan ett samband med könsfördelningen i journalistkåren skönjas. Gruppen övriga medier består till övervägande delen av kvinnor och eftersom kvinnorna betonar nyhetsfaktorernas betydelse starkare än männen kan man tänka sig att åtminstone en del av förklaringen ligger i detta. En kontroll för kön visar också på att kvinnorna inom gruppen övriga medier generellt sett i högre grad än männen betonar de olika faktorernas betydelse. Det är dock inte fråga om några större skillnader.

Public service-kanalerna i Sveriges Radio och Sveriges Television har ett uppdrag att sända radio och TV ”i allmänhetens tjänst” vilket bland annat innebär ett ansvar att sända en allsidig nyhetsförmedling. Kravet på mångfald finns som en grundförutsättning i verksamheten. Påverkar detta uppdrag då de anställdas åsikter och bedömningar och skiljer sig public service-anställda från anställda inom kommersiell radio och TV?

Resultaten visar att dessa journalisters syn på vad som styr urvalet i det faktiska nyhetsarbetet, är tämligen likartad. Samma faktorer anses vara viktigast respektive minst viktigast. Anställda inom kommersiell radio och TV betonar dock de faktorers betydelse som rör händelsens karaktär och då framför allt dess möjlighet att väcka intresse hos så många människor som möjligt bland annat genom att den är oväntad eller till och med sensationell. Även resursfaktorer som t.ex. vikten av att lämpliga medarbetare finns tillgängliga betonas i relativt hög grad av denna grupp. Public service-journalisterna har en mer traditionell och officiös prägel och anser i större utsträckning än övriga journalister att det har stor betydelse att uppgifterna kommer från en officiell och trovärdig källa och att händelsen ökar människors insikter och kunskaper.

Resultaten visar alltså att det finns en viss skillnad mellan public service-journalister och de journalister som arbetar inom den kommersiella sektorn. För de som arbetar inom medieföretag vars mål är ekonomisk vinning och där beroendet av höga tittarsiffror är grundläggande, är just de faktorer som handlar om att fånga publikens intresse extra viktiga. Målet är att nå en så stor publik som möjligt. Ser vi så till de olika dimensionerna är det alltså just i fråga om *intressedimensionen* som de största skillnaderna i bedömningar finns mellan journalister anställda inom public service-företagen respektive inom kommersiell radio och TV. Detta kan vara en beskrivning av dessa olika mediegruppers sätt att fungera, urvalet av nyheter sker på en mer ”kommersiell” basis i de kommersiella kanalerna, eller så är det så att journalisterna som är anställda inom respektive sektor skiljer sig åt i fråga om synen på dessa frågor beroende på exempelvis ålder, kön, utbildning etc. Dagspressjournalister betonar liksom journalister inom kommersiell radio och TV vikten av händelsens förmodade betydelse för publiken (intressedimensionen). Vad som i övrigt utmärker anställda inom den svenska dagspressen är egentligen att de inte utmärker sig. Gruppen dagspressjournalister blir riktigt intressant först när de grupperas och bryts ned i landsortspress, storstadsmorgonpress och kvällspress. Journalister som arbetar inom dessa olika sektorer skiljer sig nämligen åt på många sätt.

Kvällspressjournalisterna utmärker sig precis som var fallet med journalister som arbetar inom kommersiell radio och TV, genom att betona vikten av att händelsen har egenskaper som lockar till sig en så stor publik som möjligt. Kvällspressen är ju beroende av att sälja lösnummer i massor varje dag, eftersom tidningarna till skillnad från morgonpressen inte är prenumererade. Kvällspressjournalisterna skiljer också ut sig genom att i mindre grad betona redaktionella faktorer. Här framtonar en kvällspresslinje där man satsar på det oväntade och det som antas väcka störst intresse hos den tänka publiken, oavsett vad som fanns i tankarna vid dagens början och vilka journalister som finns tillgängliga; händelserna och dess karaktär är det primärt viktigaste.

Landsortspressjournalisterna arbetar inte sällan på relativt små redaktioner som ligger utanför nationens maktcentrum vilket bland annat kan märkas genom att de

i högre grad är beroende av faktorer som ligger utom redaktionens påverkan. Dessa journalister betonar t.ex. också i betydligt större utsträckning viken av att det finns ett bra pressmeddelande.

Landsortspressjournalister anser också i högre grad än storstadspressens journalister att det i nyhetsurvalet läggs stor vikt vid att händelsen gör människan medveten om missförhållanden i samhället. För övrigt är värt att notera att dagspressjournalisterna sammantaget mer än övriga journalister anser att *betydelsedimensionen* har betydelse för det faktiska nyhetsurvalet. Storstadsmorgonpressens journalister anser exempelvis i större utsträckning än övriga att det har stor betydelse huruvida händelsen kan anses öka människors insikt och kunskaper om omvärlden - man har här en mer bildande ambition - och även att händelsen handlar om viktiga personer och att lämpliga medarbetare finns tillgängliga. Att man inom storstadspressen mer än i landsortspressen menar att det har relativt stor betydelse om det förekommer viktiga personer (personer från eliten) i den tänka nyheten, kan till viss del bero på storstadspressens närhet till eliten. Det finns fler "viktiga" personer att välja på i den omedelbara närheten.

Frilansarna är en relativt liten grupp som rimligen borde utmärka sig på något sätt eftersom deras arbetsförhållande ter sig på många sätt annorlunda än för de journalister som så att säga har en arbetsplats att vistas på och kollegor att påverkas av. Frilansjournalisterna bedömer alltså inte nödvändigtvis en viss arbetsplats. Det kan dock konstateras att frilansjournalisterna i stort sett har samma nyhetssyn som övriga journalister. Frilansjournalisterna lägger emellertid sammantaget mindre vikt vid de olika faktorerna. Ser man till vilka faktorer där frilansjournalisterna ligger högre respektive lägre än övriga grupper framträder följande bild; frilansare anser i mindre utsträckning än övriga att faktorer som tillförs betydelsedimensionen, exempelvis *att händelsen bedöms öka människors insikt och kunskaper om omvärlden* och *att händelsen gör människor medvetna om missförhållanden i samhället*, har stor betydelse för vad som tas upp på nyhetsplats. Mer än övriga menar man dock att huruvida händelsen intresserar redaktionsledningen eller inte har stor betydelse. I detta kan man ana en kritisk inställning hos frilansjournalisterna.

En annan aspekt som här endast skall beröras i förbigående är vilken position och vilken roll den svarande har på sin arbetsplats. Har det t.ex. någon betydelse för bedömningarna om den svarande är arbetsledare? En översiktlig studie av skillnaden mellan arbetsledare och reportrar visar att överensstämmelsen är mycket stor i deras bedömningar av de olika faktorernas betydelse för nyhetsurvalet. För det första är skillnaderna överlag nästan försumbara och för det andra går det inte att finna några direkta mönster i de skillnader som faktiskt finns. Var i redaktionshierarkin man befinner sig tycks alltså inte ha någon betydelse för nyhetsvärderingen. I detta avseende är journalistkåren tämligen homogen.

Sambandet mellan journalisternas arbetsplats och de individrelaterade faktorerna kön, ålder och utbildning är också intressant ur flera aspekter. Är det t.ex. så att oavsett bakgrund i form av utbildning, etc, så kommer journalisten att socialiseras in i den kultur och de värderingar som finns på arbetsplatsen, eller är det istället så att utbildningen och de värderingar och den kunskap som (förhoppningsvis) förmedlas via denna har en större betydelse? För att nå en bättre

insikt i dessa frågor har mediearbetsplatsens betydelse för journalisternas åsikter kontrollerats för kön, ålder och utbildning.

En av de skillnader mellan olika mediegrupper som konstaterades ovan är den mellan journalister som arbetar inom public service-företagen SR och SVT kontra de journalister som arbetar inom kommersiella etermedier. De senare betonar mer de faktorer som handlar om att fånga publikens intresse. En förklaring till denna skillnad i bedömningar kan finnas i de olika förutsättningar som dessa medietyper faktiskt har - och då kanske främst de ekonomiska. Kanske kan denna skillnad istället förklaras av journalisternas olika bakgrund. SR och SVT har t.ex. den största andelen journalister med högre utbildning och kanske är det så att skillnaderna i bedömningar mellan public service-journalister och övriga etermediejournalister åtminstone delvis kan förklaras av att journalister med högre utbildning lägger mindre vikt vid faktorer i intressedimensionen. Genom att kontrollera för utbildning ser vi att skillnaderna mellan de olika mediegrupperna kvarstår oavsett utbildning, men att utbildningen också spelar en roll för journalisternas bedömningar. Störst skillnad mellan grupperna finns bland de journalister som saknar någon form av högre utbildning och minst skillnad är det bland de journalister som har universitets- och/eller högskoleutbildning. Det tycks alltså vara så att utbildningen socialiserar in de blivande journalisterna i ett särskilt tänkande och förmedlar vissa värderingar och kunskaper som journalisten sedan bär med sig oavsett var han eller hon kommer att arbeta. Å andra sidan står det också klart att olika mediefaktorer förmedlade via journalistens arbetsplats och de värderingar och det tänkande som journalisten där slussas in i också har ett tydligt inflytande på de bedömningar av nyhetsvärderingen som journalisten gör.

Andra kontroller av arbetsplats mot kön, ålder och utbildning visar på liknande mönster där de individrelaterade faktorerna, främst utbildning, har relativt stor betydelse oavsett medium, men där samtidigt i stor sett alltid den mediegruppsspecifika profilen kvarstår. Ett annat exempel är journalisternas bedömningar av faktorer i betydelsedimensionen där anställda inom SR och SVT ligger något högre än anställda inom den kommersiella sektorn. En kontroll för utbildning visar här att oavsett utbildning kvarstår skillnaderna mellan dessa grupper av journalister och skillnaderna är genomgående ungefär lika stora. Samtidigt varierar bedömningarna inom de olika mediegrupperna tydligt beroende på utbildningsnivå.

Mångfalden i journalisternas nyhetssyn 1989-1999

Utifrån tabell 24 och 25 kan konstateras att mångfalden i journalisternas nyhetssyn endast förändras marginellt under den 10-årsperiod studien omfattar (1989-1999). De förändringar som sker pekar mot att journalisterna blir något mer överens när det gäller synen på hur stor betydelse olika faktorer har för att en händelse ska bli en nyhet. Variationen i journalisternas nyhetssyn blir därmed kontinuerligt något mindre under 1990-talet. Frågan är om detta avspeglar en förändring i journalistiken, dvs. att nyhetsurvalet blir mer homogent, och/eller om det rör sig om en förändring i journalisternas uppfattning av vad som styr nyhetsurvalet.

Resultaten visar också att det framför allt är när det gäller bedömningen av de faktorer som tillhör betydelsedimensionen och den redaktionella dimensionen som

homogeniteten i journalistkåren har ökat. När det gäller intressedimensionen och resursdimensionen sker inga direkta förändringar över tid. Detta sagt med reservation för att resursdimensionen inte finns med i materialet från 1999.

Tabell 24 Mångfalden i journalisternas syn på de olika nyhetsvärderingsdimensionernas Faktiska betydelse över tid, 1989-1999 (medeltal på standardavvikelse och spridningsmått)

	Standardavvikelse – medeltal			Spridningsmått – medeltal		
	1999	1994	1989	1999	1994	1989
Redaktionella dimensionen	1.20	1.26	1.30	0.63	0.70	0.72
Resursdimensionen	-	1.20	1.19	-	0.64	0.65
Betydelsedimensionen	1.20	1.22	1.37	0.71	0.73	0.81
Intressedimensionen	0.87	0.93	0.89	0.47	0.47	0.47

Kommentar: Medelvärde är beräknat på endast de faktorer som finns med alla tre åren.

Totalt sett ökar alltså homogeniteten i journalistkårens nyhetssyn något under 1990-talet. Journalisterna blir helt enkelt mer överens. Mångfalden i journalisternas nyhetssyn har under perioden 1989-1999 förändrats mest när det gäller hur stort inflytande på nyhetsurvalet *att händelsen gör människor medvetna om missförhållanden i samhället* (betydelsedimensionen), samt att det finns ett *bra pressmeddelande* (redaktionella dimensionen) har. Av tabell 25 kan också tydligt utläsas att det i princip inte sker några förändringar alls när det gäller variansen i journalisternas bedömning av intressedimensionens faktorer. När det gäller *att händelsen är sensationell och oväntad* och *att händelsen handlar om viktiga personer*, är exempelvis mångfalden i journalistkåren exakt lika stor under hela perioden.

För att närmare belysa frågan om vad som styr nyhetsurval och bearbetning kan också konstateras att journalisterna anser att de olika faktorernas betydelse för vad som blir en nyhet sammantaget har ökat över tid. Den främsta ökningen har skett under 1990-talets andra hälft. När det gäller betydelsen av redaktionella faktorer och faktorer i den så kallade betydelsedimensionen har skett en relativt kraftig förändring och dessa faktorer anses av journalisterna spela klart större roll i slutet av 1990-talet jämfört med slutet och även mitten av 1990-talet.

Särskilt de faktorer som tillhör betydelsedimensionen spelar enligt journalisterna en viktigare roll 1999 än tidigare för vad som blir en nyhet. Även om denna dimension fortfarande anses ha den minsta betydelsen för den faktiska nyhetsvärderingen, är det uppenbart att faktorerna *att händelsen bedöms öka människors insikt och kunskaper om omvärlden* och *att händelsen gör människor medvetna om missförhållanden i samhället* bedöms ha större betydelse 1999 än 1994 och 1989. Denna förändring kan tänkas avspegla dels en faktisk förändring i själva journalistiken, dels en förändring i journalistkårens sociala sammansättning. I fråga om intressedimensionen har dock inte skett några större förändringar.

Tabell 25 Mångfalden i journalisternas syn på den faktiska nyhetsvärderingen åren 1989, 1994 och 1999 (standardavvikelse och spridningsmått)

	Mångfald – Standardavvikelse			Mångfald – Spridningsmått		
	1999	1994	1989	1999	1994	1989
Att händelsen är sensationell och oväntad	0.75	0.77	0.74	0.41	0.41	0.41
Att händelsen är dramatisk och spännande	-	0.89	0.81	-	0.46	0.45
Att händelsen intresserar många människor	-	0.93	1.04	-	0.53	0.57
Att händelsen handlar om viktiga personer	0.98	1.08	1.03	0.53	0.53	0.53
Att en enskild journalist är starkt engagerad och kunnig i ämnet	-	1.05	1.09	-	0.58	0.60
Att händelsen intresserar redaktionsledningen	-	1.25	1.36	-	0.63	0.66
Att uppgifterna kommer från en officiell, trovärdig nyhetskälla	0.90	1.07	1.09	0.54	0.61	0.64
Att det finns bra bildmaterial	-	1.24	1.21	-	0.64	0.64
Att händelsen fanns med på redaktionens bevakningslista	1.39	1.35	1.35	0.64	0.68	0.69
Att händelsen har konsekvenser för människors vardagsliv	-	1.13	1.18	-	0.68	0.66
Att lämpliga medarbetare finns tillgängliga på redaktionen	-	1.30	1.28	-	0.70	0.70
Att händelsen gör människor medvetna om missförhållanden i samhället	1.14	1.19	1.32	0.66	0.73	0.80
Att det finns ett bra pressmeddelande	1.32	1.37	1.46	0.72	0.80	0.83
Att händelsen bedöms öka människors insikt och kunskaper om omvärlden	1.27	1.25	1.41	0.76	0.73	0.81

Kommentar: Spridningsmålet är beräknat som överensstämmelsen mellan den aktuella procentfördelningen på kategorierna 0-5 och det maximala spridningen (17 procent per kategori). Beräkningen är gjord med hjälp av överensstämmelsekoefficienten (ök). Ju högre överensstämmelse desto mer spridning och mångfald.

När det gäller journalistkårens sociala sammansättning som kan antas påverka nyhetssynen har det som redovisats ovan skett en förändring såväl i fråga om kön, som ålder och utbildning. Journalistkåren 1999 består av en större andel kvinnor, äldre och högutbildade jämfört med

tidigare och i diskussionen kring olika gruppers nyhetssyn har det konstaterats att det finns vissa skillnader i hur journalister med olika bakgrund bedömer faktorernas betydelse. Såväl äldre som högutbildade anser t.ex. i större utsträckning än övriga journalister att faktorerna i betydelsedimensionen spelar stor roll för vad som kommer att bli en nyhet. Förändringen i nyhetssyn kan därmed troligen till viss del förklaras av en förändring i journalistkårens sociala sammansättning.

Att de olika faktorerna tillmätts större betydelse generellt 1999 jämfört med 1994 skulle kunna, åtminstone delvis, bero på att det fanns färre faktorer att bedöma 1999 och att man därför tillmäter de alternativ som ges större inflytande. Detta förklarar dock inte faktorernas ökade betydelse mellan 1989 och 1994 och det är därmed uppenbart att något faktiskt händer med journalisternas nyhetssyn under 1990-talet.

Mångfalden i nyhetssyn – nyhetsvärdering som ideal

Det kan konstateras att journalistkåren är tämligen homogen när det gäller bedömningen av den faktiska nyhetsvärderingen och hur stor betydelse olika faktorer har för att en händelse ska bli en nyhet. Frågan är om journalisternas bedömningar är en analys av verkligheten, och/eller om det återspeglar deras egna ideal och värderingar. För att belysa denna fråga analyseras här journalisternas syn på hur nyhetsvärderingen borde se ut.

Antar man att journalisterna själva kan styra hur innehållet skall se ut, borde ju journalisternas uppfattning om hur det är och hur det bör vara stämma relativt väl överens. Detta förutsatt att de främst utgår från sin egen arbetsplats. Den gängse uppfattningen är dock att journalisterna inte ensamma har inflytande över hur utbudet kommer att se ut. De är påverkade och begränsade av en rad andra faktorer som många gånger har större betydelse än deras egna värderingar. Troligt är att journalisternas egna åsikter och värderingar i fråga om nyhetsurval bland annat därför kommer tydligast till uttryck i deras bedömningar av vad som borde styra nyhetsurvalet. Dessutom bör påpekas att det inte framgår om journalisterna i sina bedömningar utgår från sin egen arbetssituation, från en uppfattning om situationen på den svenska mediemarknaden i allmänhet, eller kanske troligast - en kombination av båda.

Noteras bör att journalisternas svar på hur stor betydelse för urvalet faktorerna har respektive bör ha, på många sätt bör ses i relation till varandra. Hur stor betydelse man anser att en viss faktor bör ha påverkar sannolikt ens bedömning av dess faktiska betydelse och vice versa.

Skillnader och likheter i journalistkåren

I tabell 26 redovisas journalisternas bedömning av hur stor betydelse olika faktorer borde ha i nyhetsvärderingsprocessen. Den övergripande och kanske mest intressanta slutsatsen pekar på den uppenbara skillnaden mellan journalisternas uppfattning om hur det är och hur det bör vara. De faktorer som av journalistkåren anses ha liten faktisk betydelse är till stora delar identiska med de som anses ha störst önskvärd betydelse. Det framgår också tydligt vid en jämförelse att journalisterna anser att faktorerna, med vissa undantag, sammantaget bör ha

mindre betydelse än vad de faktiskt har. Det är fler faktorer som har större betydelse än vad de borde ha, jämfört med de faktorer som har mindre faktisk än önskvärd betydelse (mer om detta senare).

Tabell 26 Journalisternas (1994) syn på vilken betydelse följande faktorer bör ha för att en händelse skall tas upp i ett nyhetsmedium, där 0 motsvarar ingen betydelse alls och 5 motsvara mycket stor betydelse (procent)

	0	1	2	3	4	5	Totalt
- Att händelsen har konsekvenser för människors vardagsliv	0	1	2	7	28	62	100
- Att händelsen gör människor medvetna om missförhållanden i samhället	1	1	2	10	32	54	100
- Att händelsen bedöms öka människors insikt och kunskaper om omvärlden	1	1	2	12	33	51	100
- Att händelsen intresserar många människor	1	1	4	15	29	50	100
- Att händelsen är sensationell och oväntad	2	3	6	18	33	38	100
- Att händelsen är dramatisk och spännande	2	4	10	34	31	19	100
- Att uppgifterna kommer från en officiell, trovärdig nyhetskälla	3	7	14	29	29	18	100
- Att händelsen handlar om viktiga personer	5	8	18	32	27	10	100
- Att en enskild journalist är starkt engagerad och kunnig i ämnet	6	12	16	28	23	15	100
- Att det finns bra bildmaterial	8	12	17	26	24	13	100
- Att lämpliga medarbetare finns tillgängliga på redaktionen	15	20	19	22	14	10	100
- Att händelsen fanns med på redaktionens bevakningslista	19	19	22	25	10	5	100
- Att händelsen intresserar redaktionsledningen	18	22	21	27	9	3	100
- Att det finns ett bra pressmeddelande	34	27	17	16	3	3	100

Kommentar: Frågans formulering: "Det finns en rad förhållanden som påverkar om en händelse kommer att tas upp i ett nyhetsmedium. Vilken faktisk betydelse har enligt Din erfarenhet följande saker? Och vilken betydelse anser Du personligen att de bör ha? Ange Din bedömning mellan 0 och 5 på respektive skala." Värde 0 motsvarar ingen betydelse alls, medan värde 5 motsvarar mycket stor betydelse.

De nyhetsvärderingskriterier som tar fasta på händelsens betydelse och konsekvenser för individen (dvs. händelsens konsekvenser för den enskilde individen och dennes vardagsliv, att händelsen ger medvetenhet om samhället och kunskaper om omvärlden), betraktas av en övervägande del av journalistkåren som mycket betydelsefulla. Däremot har sådana faktorer som kan knytas till redaktionen och alltså ligger utanför händelserna liten prioritet bland de svenska journalisterna. Möjligen kan detta tänkas bero på att dessa faktorer också anses ligga utanför journalisternas egna inflytande och att man värnar om sin egen möjlighet att påverka nyhetsutbudet. Förutsättningar som *att lämpliga*

medarbetare finns tillgängliga, att händelsen fanns med på redaktionens bevakningslista och att händelsen intresserar redaktionsledningen hamnar alla långt ner på listan över de vad journalisterna anser borde ha stor betydelse för om en händelse skall bli en nyhet.

Vad gäller mångfalden i journalisternas åsikter kan utifrån tabell 27 konstateras att journalisterna är mest överens om de faktorer som anses ha störst önskvärd betydelse (*att händelsen har konsekvenser för människors vardagsliv, att händelsen gör människor medvetna om missförhållanden i samhället och att händelsen bedöms öka människors insikt och kunskaper om omvärlden*). Dessa faktorer som samtliga tillhör betydelsedimensionen har den lägsta standardavvikelsen, vilket i det här fallet innebär 0,9 eller därunder. Överensstämmelsen med den maximalt möjliga spridningen ligger mellan 0.44-0.54. Även här visar de båda måtten på mångfald i stort sett samma bild av journalisternas nyhetssyn.

Minst överens är journalisterna om vikten av *att lämpliga medarbetare finns tillgängliga på redaktionen, att det finns bra bildmaterial, att händelsen fanns med på redaktionens bevakningslista och att en enskild journalist är stark engagerad och kunnig i ämnet*. Överensstämmelsen med den maximala spridningen ligger för dessa faktorer mellan 0.82 och 0.89 och standardavvikelsen mellan 1.42-1.54.

Tabell 27 Mångfalden i journalisternas (1994) syn på vilken betydelse följande faktorer bör ha för att en händelse skall tas upp i ett nyhetsmedium, där 0 motsvarar ingen betydelse alls och 5 motsvara mycket stor betydelse (standardavvikelse, spridningsmått)

	Standard- avvikelse	Spridnings- mått
Att händelsen har konsekvenser för människors vardagsliv	0.84	0.44
Att händelsen gör människor medvetna om missförhållanden i samhället	0.86	0.47
Att händelsen bedöms öka människors insikt och kunskaper om omvärlden	0.90	0.49
Att händelsen intresserar många människor	0.98	0.54
Att händelsen är sensationell och oväntad	1.16	0.61
Att händelsen är dramatisk och spännande	1.15	0.66
Att uppgifterna kommer från en officiell, trovärdig nyhetskälla	1.28	0.75
Att händelsen handlar om viktiga personer	1.27	0.74
Att en enskild journalist är starkt engagerad och kunnig i ämnet	1.42	0.82
Att det finns bra bildmaterial	1.46	0.83
Att lämpliga medarbetare finns tillgängliga på redaktionen	1.54	0.89
Att händelsen fanns med på redaktionens bevakningslista	1.43	0.82
Att händelsen intresserar redaktionsledningen	1.36	0.80
Att det finns ett bra pressmeddelande	1.34	0.72

Kommentar: Spridningsmättet är beräknat som överensstämmelsen mellan den aktuella procentfördelningen på kategorierna 0-5 och det maximala spridningen (17 procent per kategori). Beräkningen är gjord med hjälp av överensstämmelsekoefficienten (ök). Ju högre överensstämmelse desto mer spridning och mångfald.

Nyhetsvärderingens dimensioner

Även vad gäller journalisternas bedömningar av vilken betydelse de olika nyhetsvärderingskriterierna bör ha kan vissa mönster finnas i journalisternas svar. För att ta reda på om det går att urskilja några dimensioner vad gäller journalisternas bedömningar av den ideala nyhetsvärderingen har också denna fråga analyserats med hjälp av en faktoranalys med varimax-rotering. Resultatet blir även här fyra faktorer som faller ut på samma sätt som dimensionerna i fråga om den faktiska nyhetsvärderingen: en intresse-, en resurs-, en redaktionell- och en betydelsedimension. Tillsammans förklarar de 59 procent av variationen i journalisternas svar, vilket är i stort sett detsamma som vad gällde den faktiska nyhetsvärderingen. Vad som skiljer är dock fördelningen mellan de olika faktorerna; här förklarar intressedimensionen 24 procent, resursdimensionen 16 procent, den redaktionella dimensionen 11 procent och betydelsedimensionen 8 procent.

Minst överens är journalisterna om den önskvärda betydelsen av de faktorer som tillhör resursdimensionen och den redaktionella dimensionen. Mest överens är journalisterna om värdet av de faktorer som tillhör betydelsedimensionen (se tabell 28). Även intressedimensionen värderas dock högt av journalisterna. Det är sålunda egenskaper av olika slag hos händelsen som borde vara viktigast för nyhetsurvalet enligt journalisterna. Redaktionella faktorer och faktorer som rör resurser anser journalisternas emellertid borde ha relativt liten betydelse.

Tabell 28 Mångfalden i journalisternas (1994) bedömning av de fyra nyhetsvärderingsdimensionernas önskvärda betydelse (standardavvikelse, spridningsmått).

Dimension	Standardavvikelse, medelvärde	Spridningsmått, medelvärde
Redaktionell	1.35	0.77
Betydelse	0.87	0.47
Intresse	1.14	0.64
Resurser	1.47	0.85

Huruvida mångfald i nyheterna verkligen är ett positivt värde och vad som i så fall avses med mångfald, förtjänar här än en gång att diskuteras. När det gäller journalisternas nyhetssyn har alltså mångfald här definierats som variationen i journalistkårens bedömningar och den grundläggande tanken är att ju mer lika journalisterna tänker kring vad som blir en nyhet, desto mer likriktade blir innehållet i nyheterna. Detta då förutsatt att journalisterna antas ha något inflytande över nyheternas innehåll.

I samband med vad som påverkar och bör påverka vad som blir en nyhet är det relevant att åter ta nämna att mångfald också kan stå i motsättning till andra värden. Att t.ex. journalisterna är tämligen överens om betydelsen av att en händelse gör människor medvetna om missförhållanden i samhället, innebär att mångfalden i detta fall kan anses vara låg. Samtidigt är det i ett annat perspektiv kanske önskvärt att journalisterna faktiskt är överens om detta och om denna faktor skulle få betydelse för nyhetsurvalet, skulle nyhetsrapporteringen komma att karaktäriseras av större mångfald i t.ex. termer av vem som får framträda och vilka ämnen som tas upp till diskussion. Ur ett kritiskt perspektiv torde detta vara något av det viktigaste nyhetsmedierna skulle kunna bidra med.

När det gäller mångfalden i journalisternas nyhetsideal är det övergripande intrycket att det finns en viss variation, samtidigt som journalistkåren som helhet är tämligen överens om vilka faktorer som borde ha stor respektive liten betydelse för nyhetsurvalet. En analys av olika journalistgrupper kan ytterligare nyansera bilden och fördjupa analysen.

Nyhetssynen i olika journalistgrupper

De största skillnaderna mellan män och kvinnor är att kvinnor t.ex. i större utsträckning anser att de olika faktorerna bör ha en betydelse i urvalet av nyheter. Framför allt gäller detta de faktorer som anses allra viktigast, dvs. de faktorer som tillhör betydelsedimensionen (*att händelsen bedöms öka insikten och kunskaperna om omvärlden, att den har konsekvenser för människors vardagsliv och att den gör människorna medvetna om missförhållanden i samhället*). Kvinnorna är också något mer negativa till resursfaktorerna. Spridningen är ungefär lika stor bland de manliga som de kvinnliga journalisterna.

Oavsett ålder anser journalisterna att en händelses konsekvenser och betydelse för publiken bör ha störst betydelse för nyhetsurvalet och att de redaktionella faktorerna bör vara minst betydelsefulla. En närmare analys av hur journalisternas bedömning av faktorerna ser ut visar dock att det är de medelålders och de äldre journalisterna vars nyhetssyn liknar varandra mest, medan den yngre gruppen på flera punkter skiljer sig från de båda övriga grupperna. Tydligast är kanske de yngre journalisternas mer kritiska inställning till redaktionella faktorer och resurser som *att det finns ett bra pressmeddelande, att lämpliga medarbetare finns tillgängliga på redaktionen och att händelsen intresserar redaktionsledningen*. Att de yngre journalisterna på detta sätt utmärker sig skulle kunna tänkas ha sin förklaring i en allmän ung ivrighet och ambition - en vilja att slå igenom och åstadkomma något eget. Som tämligen nybakad journalist vill man inte tänka sig att faktorer man inte själv råder över kan styra de val man gör.

Dessa skillnader är förvisso intressanta, men den övergripande slutsatsen är att det inte finns några markanta skillnader i olika åldersgruppers syn på vad som bör styra nyhetsvärderingen. Det är här likheten i journalistkåren som är mest framträdande. Värt att notera är dock att det finns en skillnad mellan åldersgrupperna i så motto att det inom den äldsta gruppen råder klart större spridning än bland de yngre och medelålders journalisterna.

Journalister utan högre utbildning skiljer sig på flera sätt från journalister med någon form av högre utbildning. De faktorer som genomgående ligger högst i rangordningen - faktorer som berör konsekvenser för individen - värderas lägre bland journalister utan högre utbildning än bland övriga, samtidigt som de också mindre negativa till de faktorer som ligger lägst i rangordningen. Denna bild nyanseras och förändras dock något om vi kontrollerar för kön och ålder. Det visar sig nämligen att det främst är kvinnorna och de yngre i gruppen utan högre utbildning som utmärker sig, men att utbildningsnivån ändå har en viss självständig effekt. Journalister utan högre utbildning är minst överens, medan gruppen högutbildade journalister åter framstår som den mest homogena gruppen.

Till skillnad från bedömningarna av hur nyhetsvärderingen fungerar i praktiken, utmärker sig inte de båda grupperna med någon form av journalistutbildning som varande särskilt homogena. De grupper som uppvisar de största likheterna i fråga om synen på hur nyhetsvärderingen borde fungera, är

snarare de båda grupper med någon form av universitetsutbildning. Kanske är det så att journalistutbildningen har stor betydelse för det sätt journalisterna arbetar och att journalistutbildningen är särskilt viktig för vilket medium man kommer att arbeta i och att detta tillsammans påverkar de svarandes bedömningar av verkligheten, medan övrig universitets- och högskoleutbildning snarare påverkar värderingar och bidrar till likartade bedömningar och uppställande av normer.

Slutligen kan konstateras att det råder ett ömsesidigt samband mellan de olika bakgrundsfaktorerna. Såväl kön som ålder och utbildning uppvisar ett självständigt samband med bedömningarna av nyhetsvärderingsfaktorernas betydelse, samtidigt som det vid kontrollkörningar står klart att sambandet till viss del är beroende av de övriga faktorerna.

Arbetsplatsens betydelse för nyhetsynen

Skiljer sig då journalisternas uppfattningar åt ifråga om vad som bör ha betydelse för vilka händelser som kommer att tas upp i nyhetsmedierna, beroende på vilket medium den svarande själv arbetar inom? Det har redan konstaterats att journalistens egen situation - här representerat av arbetsplats - troligen påverkar den verklighetsuppfattning han/hon hyser. I det här sammanhanget är det intressant att diskutera om också journalisternas ideal och uppfattning om hur det borde vara uppvisar något samband den egna arbetsplatsen. Det bör också tas i beaktande att verklighetsuppfattning och värderingar går hand i hand och att det kan vara svårt att separera dem från varandra.

Mest frapperande är likheterna i journalisternas bedömningar. Journalister som arbetar inom public service, kommersiell radio/TV, dagspress, övriga medier, samt även frilansjournalisterna, har alla i stor sett samma syn på vilka faktorer som har såväl störst som minst önskvärd betydelse. Alla grupper värderar betydelsefaktorerna högst och de redaktionella faktorer lägst. Vad som kan noteras är att journalister som arbetar inom gruppen övriga medier och även i viss mån de journalister som arbetar inom kommersiell radio och TV, är något mer positiv till de redaktionella faktorernas inflytande än vad övriga grupper är. Mest negativt inställd till dessa faktorer är dagspressjournalister. Journalisterna gör mest olikartade bedömningar i fråga om huruvida att händelsen är sensationell och oväntad bör vara av stor betydelse för nyhetsurvalet eller ej. Journalister inom kommersiell radio- och TV anser i större utsträckning än anställda inom SR och SVT att denna faktor bör ha stor eller mycket stor betydelse.

En kontroll för utbildning visar dock att denna bild stämmer i alla utbildningsgrupper utom bland de journalister med universitets- och/eller högskoleutbildning, där public service-journalisterna något överraskande är de som i störst utsträckning anser att denna faktor bör ha stor betydelse. Minst överens är å ena sidan anställda inom kommersiell radio och frilansande journalister och å andra sidan journalister som arbetar inom övriga medier. Mest lika är anställda inom SR och SVT och de som arbetar inom gruppen övriga medier. Anställda inom public service-sektorn uppvisar också tämligen likartade bedömningar som frilansjournalisterna, vilka i sin tur också liknar journalisterna inom gruppen övriga medier.

En närmare analys av dagspressen visar att även i fråga nyhetsideal och vilka faktorer journalisterna anser bör ha stor betydelse, skiljer sig

kvällspressjournalisterna från journalister som arbetar på en morgontidning. Skillnaderna mellan dessa grupper är relativt stora, medan likheterna mellan storstadsmorgonpress och landsortspress är slående. Den skillnad mellan dessa grupper som är värd att notera är att journalister som arbetar i storstäderna är mer negativa till de redaktionella faktorerna än vad de journalister som arbetar inom landsortspressen är. En kontroll för kön visar dock att det är männen inom landsortspressen som påverkar denna bild. Kvinnorna inom landsortspressen är på flera punkter mer kritisk till dessa faktorer än kollegorna i storstadspressen.

Kvällspressjournalisterna skiljer sig från de båda andra grupperna genom att i högre grad betona intresseskapande egenskaper hos händelsen. Dessutom betonar man i mindre grad önskvärdheten hos de faktorer som berör händelsens betydelse för den enskilde individen. Här skiljer sig kvällspressjournalisterna också från journalistkåren i sin helhet som ju placerar dessa faktorer högst på önskelistan över vilka faktorer som bör ha betydelse för nyhetsurvalet.

Även i fråga om journalisternas nyhetsideal och de olika faktorernas önskvärda betydelse gjordes en studie av hur journalister på olika redaktionell nivå skiljer sig åt, och även här konstateras att skillnaderna mellan arbetsledare och reportrar är i stort sett obefintliga. Skillnaderna är faktiskt ännu mindre vad gäller idealen än synen på hur nyhetsurvalet fungerar i praktiken.

Journalisternas nyhetsideal är alltså sammanfattningsvis relativt likartade. Man är i stort sett överens om vilka faktorer som borde vara viktigast respektive oviktigast. Mest viktigt menar journalisterna att det borde vara huruvida händelsen har konsekvenser för människors vardagsliv och minst viktigt anser man att det borde vara om det finns ett bra pressmeddelande eller inte. Sett till de olika dimensionerna är det *betydelsedimensionen* som journalisterna önskar hade störst betydelse och minst betydelse borde den *redaktionella dimensionen* ha.

Mångfalden i journalisternas nyhetsyn 1989-1999

Utifrån tabell 29 och 30 kan konstateras att mångfalden i journalisternas syn på vilka faktorer som bör styra nyhetsvärderingen, endast förändras marginellt under perioden 1989-1999.

Tabell 29 Mångfalden i journalisternas syn på de olika nyhetsvärderingsdimensionernas önskvärda betydelse över tid, 1989-1999 (medeltal på standardavvikelse och spridningsmått)

	Standardavvikelse – medeltal			Spridningsmått – medeltal		
	1999	1994	1989	1999	1994	1989
Redaktionella dimensionen	1.37	1.35	1.40	0.74	0.76	0.75
Resursdimensionen	-	1.47	1.51	-	0.85	0.85
Betydelsedimensionen	0.81	0.88	0.88	0.45	0.48	0.51
Intressedimensionen	1.21	1.22	1.11	0.68	0.68	0.64

Kommentar: Medelvärdet är beräknat på endast de faktorer som finns med alla tre åren.

De tendenser som trots allt kan utläsas pekar åt lite olika håll. Medan variansen i journalisternas åsikter tycks öka något i synen på betydelsen av intressedimensionens faktorer, minskar den samtidigt något i synen på de faktorer

som tillhör betydelsedimensionen. Man blir så att säga allt mer överens om dessa faktors värde som nyhetskriterier.

Tabell 30 Mångfalden i journalisternas syn på den faktiska nyhetsvärderingen åren 1989, 1994 och 1999 (standardavvikelse och spridningsmått)

	Mångfald – Standardavvikelse			Mångfald – Spridningsmått		
	1999	1994	1989	1999	1994	1989
Att händelsen har konsekvenser för människors vardagsliv	-	0.84	0.71	-	0.44	0.41
Att händelsen gör människor medvetna om missförhållanden i samhället	0.80	0.86	0.87	0.44	0.47	0.48
Att händelsen bedöms öka människors insikt och kunskaper om omvärlden	0.82	0.90	0.89	0.46	0.49	0.54
Att händelsen intresserar många människor	-	0.98	0.88	-	0.54	0.50
Att händelsen är sensationell och oväntad	1.17	1.16	1.01	0.62	0.61	0.57
Att händelsen är dramatisk och spännande	-	1.15	1.15	-	0.66	0.66
Att uppgifterna kommer från en officiell, trovärdig nyhetskälla	1.25	1.28	1.33	0.68	0.75	0.78
Att händelsen handlar om viktiga personer	1.24	1.27	1.20	0.73	0.74	0.71
Att en enskild journalist är starkt engagerad och kunnig i ämnet	-	1.42	1.47	-	0.82	0.85
Att det finns bra bildmaterial	-	1.46	1.45	-	0.83	0.83
Att lämpliga medarbetare finns tillgängliga på redaktionen	-	1.54	1.60	-	0.89	0.88
Att händelsen fanns med på redaktionens bevakningslista	1.49	1.43	1.49	0.85	0.82	0.78
Att händelsen intresserar redaktionsledningen	-	1.36	1.42	-	0.80	0.78
Att det finns ett bra pressmeddelande	1.38	1.34	1.37	0.70	0.72	0.70

Kommentar: Spridningsmålet är beräknat som överensstämelsen mellan den aktuella procentfördelningen på kategorierna 0-5 och det maximala spridningen (17 procent per kategori). Beräkningen är gjord med hjälp av överensstämelsekoefficienten (ök). Ju högre överensstämmelse desto mer spridning och mångfald.

De största förändringarna gäller hur stor betydelse att *händelsen är sensationell och oväntad*, samt att *uppgifterna kommer från en officiell och trovärdig nyhetskälla*, bör ha för nyhetsurvalet. I det första fallet ökar olikheten mellan journalisterna, medan man i det andra fallet blir mer överens. Det övergripande intrycket är trots allt homogeniteten i journalisternas nyhetssyn under perioden 1989-1999.

För övrigt kan konstateras att tendensen att de olika faktorernas betydelse anses bli större och större, även gäller den ideala nyhetsvärderingen. Mönstret är dock inte lika tydligt som när det gäller den faktiska nyhetsvärderingen. En allt större andel av journalisterna anser att faktorerna i såväl resursdimensionen som den redaktionella dimensionen bör ha stor betydelse för vad som tas upp i ett

nyhetsmedium. De största förändringarna gäller vikten av *att händelsen intresserar redaktionsledningen, att uppgiften kommer från en officiell, trovärdig nyhetskälla* och *att en enskild journalist är starkt engagerad och kunnig i ämnet*.

Störst förändring över tid sker i journalisternas bedömning av hur viktigt det bör vara *att uppgifterna kommer från en officiell och trovärdig nyhetskälla*. En av de faktorer där även mångfalden i journalisternas syn förändrades som mest. I journalisternas syn på hur nyhetsvärderingen bör fungera anses denna faktor alltså allt viktigare under perioden 1989-1999. Denna förändring i journalisternas värderingar kan troligen delvis förklaras med kårens förändrade sociala sammansättning. Andelen yngre journalister har minskat över tid och som redogjorts för ovan är det denna grupp som i minst utsträckning ansett att faktorerna i den redaktionella dimensionen bör ha betydelse för vad som blir en nyhet.

Förändringstendenserna är således inte entydiga när det gäller journalisternas syn på hur nyhetsvärderingen borde se ut. Journalisternas ideal består i allt högre grad av redaktionella faktorer och av faktorer som tillhör betydelsedimensionen. När det gäller intressedimensionen finns ingen sådan tydlig tendens och i princip sker inga markanta förändringar över tid. Vad gäller styrkeförhållandena mellan de olika dimensionerna sker dock inga förändringar och de faktorer som anses vara viktigast och utgör idealet 1989 gör det också 1994 och 1999.

Sammantaget visar resultaten att variationen i journalisternas syn på vad som utgör den ideala nyhetsvärderingen förändras mycket lite mellan 1989 och 1999. Mångfalden i journalisternas ideal förefaller därmed tämligen stabil och huruvida det ska ses som positivt eller negativt beror förstås på om man anser att den rådande situationen motsvarar en önskvärd mångfald. Som alltid är det vanskligt att uttala sig om graden av mångfald i absoluta termer.

Journalistisk praktik och normer – mångfalden i nyhetssyn

Ovan har såväl mångfalden i journalisternas syn på hur nyhetsurvalet går till i praktiken som journalisternas nyhetsideal redovisats och diskuterats. I vilket avseende råder då den största variansen inom journalistkåren? Är det i synen på hur nyhetsvärderingen fungerar i praktiken eller i synen på hur den borde fungera? För att undersöka detta jämförs överensstämmelsen med den maximala spridningen.

Tabell 31 visar sammanfattningsvis att spridningen i journalisternas åsikter är större när det gäller den ideala nyhetsvärderingen än i fråga om synen på hur nyhetsvärderingen faktiskt fungerar. Särskilt gäller detta intresse- och resursdimensionerna. Det kan därmed antas att journalisterna tvingas anpassa sina ideal efter de strukturella förutsättningar som råder på nyhetsmarknaden och den egna arbetsplatsen.

Bilden är dock inte entydig och ifråga om betydelsedimensionen är spridningen i journalisternas bedömningar större när det gäller hur stor betydelse dessa faktorer har i praktiken än i de journalistiska idealen. Allra mest överens är journalisterna om hur stort inflytande de faktorer som tillhör intressedimensionen faktiskt har, samt hur stort inflytande de faktorer som tillhör betydelsedimensionen borde ha. Minst eniga är journalisterna om hur stor

betydelse resursdimensionens borde ha. Spridningsmättet ska avläsas så att ju lägre värde desto mer eniga är journalisterna.

Tabell 31 Mångfalden i journalisternas (1994) bedömning av de fyra nyhetsvärderingsdimensionernas faktiska och önskvärda betydelse. Överensstämmelse med den maximala spridningen (spridningsmått).

Dimension	Nyhetsvärdering - praktik	Nyhetsvärdering - ideal
Redaktionell	0.68	0.77
Betydelse	0.71	0.47
Intresse	0.48	0.64
Resurser	0.64	0.85

Endast i några få fall är mångfalden och variansen i journalisternas åsikter större i fråga om den faktiska än den önskvärda nyhetsvärderingen. De faktorer detta gäller är primärt de som ingår i betydelsedimensionen, nämligen att *händelsen gör människor medvetna och missförhållanden i samhället*, att *händelsen bedöms öka människors insikter och kunskaper om omvärlden*, samt att *händelsen har konsekvenser för människors vardagsliv*. När det gäller dessa faktorer råder tämligen stor enighet i journalistkåren om att de borde ha stort inflytande över nyhetsurvalet. Däremot är meningarna således delade i fråga om vilken faktisk betydelse dessa faktorer har. Som regel är dock mångfalden i journalistkårens ideal alltså större än i bedömningen av de olika faktorernas faktiska betydelse. Särskilt gäller dessa de faktorer som tillhör intresse- och resursdimensionerna, exempelvis att *händelsen handlar om viktiga personer*, är *sensationell och oväntad*, *dramatisk och spännande*, samt att det finns *bra bildmaterial*.

Vilken mångfald är då mest önskvärd? Denna fråga är inte lätt att besvara, men det ligger nära till hands att uppfatta diskrepansen mellan ideal och verklighet som en kamp mellan struktur och aktör. Journalisterna är mer heterogena som grupp i sina ideal än vad mediernas strukturella ramar tillåter.

Tabell 32 Mångfalden i journalisternas nyhetssyn (1994). Jämförelse av synen på de olika faktorernas faktiska respektive önskvärda betydelse. Mångfald beräknat som överensstämmelsen med den maximala spridningen (spridningsmått)

	Nyhetsvärdering - praktik	Nyhetsvärdering - ideal	Skillnad
Att händelsen är sensationell och oväntad	0.41	0.61	- 0.20
Att händelsen är dramatisk och spännande	0.46	0.66	- 0.20
Att händelsen intresserar många människor	0.53	0.54	+1
Att händelsen handlar om viktiga personer	0.53	0.74	- 0.21
Att en enskild journalist är starkt engagerad och kunnig i ämnet	0.58	0.82	- 0.24
Att händelsen intresserar redaktionsledningen	0.63	0.80	- 0.17
Att uppgifterna kommer från en officiell, trovärdig nyhetskälla	0.61	0.75	- 0.14
Att det finns bra bildmaterial	0.64	0.83	- 0.19
Att händelsen fanns med på redaktionens bevakningslista	0.68	0.82	- 0.14
Att händelsen har konsekvenser för människors vardagsliv	0.68	0.44	+ 0.24
Att lämpliga medarbetare finns tillgängliga på redaktionen	0.70	0.89	- 0.19
Att händelsen gör människor medvetna om missförhållanden i samhället	0.73	0.47	+ 0.26
Att det finns ett bra pressmeddelande	0.80	0.72	+ 0.08
Att händelsen bedöms öka människors insikt och kunskaper om omvärlden	0.73	0.47	+ 0.26

Det kan också vara intressant att se hur synen på de olika faktorernas faktiska respektive önskvärda betydelse förhåller sig till varandra. Sammanfattningsvis kan konstateras att det råder klara skillnader mellan den verklighet journalisterna uppfattar råder och den verklighet de skulle vilja se. Tydligast är det förhållandet att de faktorer som bedömdes ha minst faktisk betydelse är de faktorer som journalisterna placerar högst i rangordningen av vad som bör ha betydelse. Detta gäller alltså faktorerna i den sk. *betydelsedimensionen* (att händelsen har konsekvenser för människors vardagsliv, att den bedöms öka människors insikter och kunskaper om omvärlden och att den gör människor medvetna om missförhållanden i samhället). Dessa faktorer anses således ha klart större önskvärd än faktisk betydelse för nyhetsurvalet (se tabell 33).

Vad gäller det motsatta förhållandet, dvs. de faktorer som anses ha större betydelse i verkligheten än vad som är önskvärd, kan konstateras att det finns en övervikt för faktorer i den *redaktionella dimensionen*. Journalisterna menar alltså att faktorer som att händelsen intresserar redaktionsledningen, att det finns ett bra pressmeddelande och att händelsen finns med på redaktionens bevakningslista har för stor betydelse jämfört med vad de borde ha. Det tycks som

att journalisterna mer vill betona vikten av faktorer som ligger i deras makt att bedöma än faktorer som främst styrs av andra intressen.

Diskrepansen i journalisternas syn på de olika faktorernas faktiska och önskvärda betydelse skulle kunna tolkas som att journalisternas inflytande på det faktiska nyhetsurvalet är begränsat. Det är ju inte heller sin egen faktiska nyhetsvärdering de tillfrågas om, så även här finns en skillnad jämfört med bedömningen av den ideala nyhetsvärderingen.

Tabell 33 Jämförelse mellan journalisternas åsikter om olika faktorer faktiska respektive önskade betydelse för vilka händelser som tas upp i ett nyhetsmedium (balansmått utifrån procenttal).

	<i>Faktisk betydelse</i>	<i>Önskvärd betydelse</i>
Att händelsen intresserar redaktionsledningen	+63	-27
Att det finns ett bra pressmeddelande	+31	-54
Att händelsen fanns med på redaktionens bevakningslista	+56	-23
Att lämpliga medarbetare finns tillgängliga på redaktionen	+49	-10
Att händelsen handlar om viktiga personer	+76	+24
Att en enskild journalist är starkt engagerad och kunnig i ämnet	+71	+20
Att händelsen är dramatisk och spännande	+86	+43
Att det finns bra bildmaterial	+58	+16
Att händelsen är sensationell och oväntad	+91	+66
Att uppgifterna kommer från en officiell, trovärdig nyhetskälla	+59	+37
Att händelsen intresserar många människor	+80	+78
Att händelsen har konsekvenser för människors vardagsliv	+50	+88
Att händelsen gör människor medvetna om missförhållanden i samhället	+34	+86
Att händelsen bedöms öka människors insikt och kunskaper om omvärlden	+6	+83

Kommentar: Balansmättet är beräknat utifrån procenttalet för de som har svarat att faktorn har stor betydelse minus de som har svarat att den har liten betydelse. Ett positivt tal innebär således att en större andel av journalisterna anser att faktorn bör ha stor betydelse för om en händelse skall bli en nyhet eller inte.

När det gäller *intressedimensionen* finns inga större skillnader mellan journalisternas verklighetsuppfattning och ideal. Att händelsen skall intressera är viktigt och bör också vara det - vem vill rapportera om nyheter som ingen vill ta del av? Störst överensstämmelse mellan verklighet och ideal finns gällande faktor att händelsen intresserar många människor.

Skillnaderna mellan ideal och verklighet finns kvar även när journalisterna delas in i olika undergrupper - i det här fallet efter kön, ålder, utbildning och arbetsplats. Könaspekten är t.ex. tämligen betydelsefull. För både män och kvinnor är skillnaderna mellan ideal och verklighet som störst när det gäller betydelsedimensionen och den redaktionella dimensionen. Man är också enig om att faktorer som tillhör betydelsedimensionen har för liten betydelse i den reella nyhetsverksamheten och att de redaktionella faktorerna har för stor faktisk betydelse jämfört med vilken betydelse de borde ha. En tydlig skillnad finns dock i mäns och kvinnors bedömningar; i samtliga fall är kvinnornas åsikter starkare än

männens, dvs. de faktorer som bedöms ha större önskvärd än faktisk betydelse får ett mer negativt balansmått bland kvinnorna och de faktorer som anses ha större faktisk än önskvärd betydelse å andra sidan får följaktligen ett mer positivt balansmått bland kvinnorna. Det förefaller alltså som att kvinnorna är mer kritiska än vad männen är och att de förstnämnda upplever en klart större klyfta mellan verklighet och ideal. Detta resultat överensstämmer också med de analyser som tidigare gjorts av journalistkåren 1989 (Löfgren-Nilsson 1992).

Samma skillnader som framträder mellan journalister med olika kön visar sig även mellan de olika åldersgrupperna. Mellan de yngre och de medelålders journalisterna finns inga märkbara skillnader. Deras bedömningar är relativt samstämmiga och antar samma bild som journalistkåren generellt sett. Denna bild stämmer även in på de äldre journalisterna men de skiljer sig från övriga åldersgrupper genom att genomgående vara mindre kritiska. De faktorer som generellt har ett positivt balansmått är mindre positivt bland äldre journalister än bland övriga, och de faktorer som bedöms ha mindre betydelse i verkligheten än vad de borde har följaktligen ett mindre negativt balansmått bland de äldre journalisterna.

De största skillnaderna finns dock om man grupperar journalisternas svar utifrån utbildningsnivå. Journalister utan någon högre utbildning skiljer sig mycket klart från såväl journalister med enbart journalistutbildning som de med någon övrig universitets- eller högskoleutbildning genom att vara betydligt mindre kritiska. Gruppen utan högre utbildning ligger genomgående långt under övriga grupper i sina bedömningar. Här framträder samma mönster fast i ännu större utsträckning, som när skillnader mellan olika kön och ålder studerades. Ett exempel är bedömningarna av betydelsedimensionen som alltså generellt bedöms ha mindre faktisk än önskvärd betydelse, men där journalister utan högre utbildning upplever detta glapp som klart mindre än övriga grupper. Tanken om att utbildningen har stor betydelse för journalisternas åsikter och värderingar får alltså starkt stöd här.

Mediearbetsplatsen har sammanfattningsvis ingen större betydelse för den totala bilden. Journalister i samtliga mediegrupper anser att det största gapet mellan ideal och verklighet finns i å ena sidan *betydelsedimensionen* som alltså bedöms ha betydligt mindre faktisk än önskvärd betydelse, och å andra sidan den *redaktionella dimensionen* som anses ha för stor reell betydelse jämfört med vad den borde ha. Inte heller i övrigt råder några större skillnader mellan de olika mediegrupperna. Vad gäller etermedierna t.ex. så tycks journalister inom public service respektive kommersiell radio och TV uppleva relationen mellan verklighet och ideal på ett likartat sätt.

En slutsats som dras är dock att dagspressjournalister generellt sett upplever en mindre klyfta mellan ideal och verklighet än vad övriga journalister gör. Går vi så in och studerar de olika dagstidningsgrupperna ser vi att det framför allt återigen är kvällstidningsjournalisterna som utmärker sig - här genom att i mindre utsträckning än morgontidningsjournalisterna uppleva ett glapp mellan den faktiska och den önskade bilden. Bland morgontidningsjournalisterna förefaller det som om storstadspressens journalister upplever ett något större gap mellan ideal och verklighet än vad journalisterna i landsorten gör.

I tabell 34 redovisas hur journalisternas bedömningar av den faktiska respektive önskvärda nyhetsvärderingen har förändrats mellan 1989 och 1999.

Resultaten visar inte på någon entydig bild. I vissa fall har skillnaderna i mångfald ökat, i andra fall minskar den eller förändras inte alls. Den kanske tydligaste förändringen finns i synen på den redaktionella dimensionen där mångfalden som noterat är större i journalisternas syn på hur stor betydelse dessa faktorer bör ha, än i synen på hur stor betydelse faktorerna faktiskt har. Denna skillnad tycks också öka över tid och framför allt beror detta på att journalisterna i större utsträckning beskriver verkligheten på samma sätt och mångfalden i synen på den faktiska nyhetsvärderingen minskar därmed.

När det gäller betydelsedimensionen är bilden den omvända om än mindre tydlig. Skillnaderna mellan ideal och verklighetsbeskrivning minskar här och det beror även i detta fall framför allt på att journalisterna i allt större utsträckning uppfattar den faktiska nyhetsvärderingen på samma sätt. Huruvida detta motsvarar en faktisk förändring i nyhetsvärderingen i så motto att olika medier blivit mer lika varandra eller om förändringen i synsätt påverkats av andra faktorer är en mycket intressant fråga som dock inte kan besvaras i detta sammanhang.

Tabell 34 Mångfalden i journalisternas syn på de olika Nyhetsvärderingsdimensionernas faktiska och ideala betydelse över tid, 1989-1999 (medeltal på spridningsmått)

	1999		1994		1989	
	Faktisk	Ideal	Faktisk	Ideal	Faktisk	Ideal
Redaktionella dimensionen	0.63	0.74	0.70	0.76	0.72	0.75
Resursdimensionen	-	-	0.64	0.85	0.65	0.85
Betydelsedimensionen	0.71	0.45	0.73	0.48	0.81	0.51
Intressedimensionen	0.47	0.68	0.47	0.68	0.47	0.64

Det kan också konstateras att journalisternas bedömningar av vad som utgör idealet för nyhetsvärdering är mer stabila än bedömningen av den faktiska nyhetsvärderingen. Detta kan tyda på att journalisternas syn på den faktiska nyhetsvärderingen verkligen speglar en förändring i det journalistiska innehållet.

Att det råder så tydliga skillnader mellan journalisternas bedömningar av de olika faktorernas faktiska respektive ideala betydelse, kan ses som ett stöd för tanken om att många olika medier genererar ökad mångfald (även om det än en gång förtjänar att påpekas att det givetvis också är en rad andra faktorer som påverkar nyhetsutbudet). Journalisterna önskar att vissa faktorer hade stor betydelse men när det kommer till kritan konstaterar de att andra faktorer har det övervägande inflytandet - detta kan också ses som ett starkt stöd för att det inte är journalisternas åsikter och värderingar som ensamt styr nyhetsutbudet, utan att även andra faktorer spelar in, faktorer som i och för sig också torde påverka journalisternas värderingar. De redaktionella faktorernas relativt stora faktiska betydelse är också viktiga att nämna i sammanhanget då också dessa i stor utsträckning kan tänkas vara mediespecifika.

Journalistkårens nyhetssyn - en sammanfattning

I detta kapitel har mångfalden i journalisternas nyhetssyn analyserats. Studien har omfattat såväl journalisternas syn på hur nyhetsvärderingen går till i praktiken som journalisternas syn på den ideala nyhetsvärderingen, samt även relationen mellan verklighet och ideal. Följande huvudresultat har sammanfattningsvis framkommit i detta kapitel:

- Det finns en viss spridning i journalisternas syn på hur nyhetsurvalet fungerar i praktiken, men det är trots allt likheterna som är mest framträdande. Likheten består främst i att journalisterna i stort sett anser samma faktorer som viktiga respektive oviktiga för det nyhetsurval som sker på redaktionerna.
- Graden av mångfald i journalisternas syn är beroende av vilken faktor det rör sig om. Mest överens är man om de faktorer som anses ha störst betydelse.
- De faktorer som journalisterna bedömer har störst faktisk betydelse för nyhetsurvalet handlar främst om egenskaper hos händelsen och då främst sådana egenskaper som handlar om att väcka intresse hos publiken.
- Minst faktisk betydelse anses de faktorer ha som syftar till att främja publikens bildning och medvetenhet.
- Journalisternas bedömningar av de olika faktorernas faktiska och ideala betydelse struktureras i fyra dimensioner: den redaktionella dimensionen, resursdimensionen, betydelsedimensionen, samt intressedimensionen.
- Mest överens är journalisterna om intressedimensionens faktiska betydelse
- Synen på den faktiska nyhetsvärderingen varierar mellan olika grupper av journalister. Särskilt utmärker sig yngre journalister, journalister utan högre utbildning, samt journalister som arbetar inom kvällspress och kommersiell radio och TV.
- Mångfalden i journalisternas syn på den faktiska nyhetsvärderingen förändras endast marginellt under perioden 1989-1999. Den tendens som finns pekar dock mot en något större likhet i journalistkåren.
- Journalisterna har i stort sätt samma nyhetsideal och är tämligen homogen som grupp när det gäller vilken betydelse olika faktorer borde ha för nyhetsurvalet.
- Störst betydelse borde enligt journalisterna de faktorer ha som tillhör betydelsedimensionen, medan redaktionella faktorer borde ha mindre betydelse.

- Även journalisternas ideal varierar något mellan olika grupper och det är återigen framför allt de yngre journalisterna och de journalister utan högre utbildning som skiljer sig från övriga journalister.
- Mångfalden i journalisternas nyhetsideal tycks endast förändras mycket marginellt under perioden 1989-1999 och de tendenser som kan utläsas pekar åt olika håll.
- Journalisternas ideal präglas av större mångfald än i deras uppfattning av hur nyhetsurvalet går till i praktiken.
- Det råder klara skillnader mellan journalisternas nyhetsideal och verklighetssyn. De faktorer som anses ha minst faktisk betydelse är de faktorer man idealt tycker borde ha störst betydelse. Det gäller de faktorer som tillhör betydelsedimensionen, medan det motsatta gäller de faktorer som tillhör den redaktionella dimensionen.
- Manliga journalister, äldre journalister och journalister utan högre utbildning upplever i mindre utsträckning en diskrepans mellan ideal och verklighet.

Sammanfattning och diskussion

Medierna genomsyrar i allra högsta grad dagens samhälle. Journalistiken sätter ramar för hur vi uppfattar omvärlden och är en väsentlig del av det offentliga samtalet och den demokratiska processen. Journalistikens och journalistens roll har förändrats och nyhetsmedierna är idag snarare självständiga aktörer i det offentliga samtalet än språkrör åt något politiskt intresse. Journalister framställer inte heller sällan sig själv och sina kollegor som experter och deltar i det offentliga samtalet kring olika samhälleliga frågor. Vad som bestämmer journalistikens innehåll och utformning råder det delade meningar om men en faktor som antas ha åtminstone visst inflytande är de personer som arbetar med journalistiken – alltså journalisterna.

Nyhetsmediernas centrala roll i det demokratiska samhället har kommit att föranleda att vissa krav (eller önskemål) ställts på journalistikens innehåll. Ett sådant krav är att journalistiken bör karaktäriseras av mångfald och ge utrymme för och presentera en rad olika perspektiv, ämnen och aktörer. Samtidigt ska de som presenteras i nyheterna förstås vara relevant för medborgarna (och makt-havarna). De som ska ansvara för att detta blir gjort är bland andra journalisterna. Vem är då den svenske journalisten? Är det en homogen grupp med likartade åsikter eller en heterogen grupp som representerar olika bakgrunder och perspektiv? Hur ser journalistkollektivet ut i förhållande till befolkningen i stort – är journalistkåren representativ för den svenska allmänheten?

Mot denna bakgrund har i föreliggande rapport mångfalden i den svenska journalistkåren analyserats. Studien omfattade journalisternas *sociala sammansättning, samhällssyn* samt *nyhetssyn*. Journalisternas sociala sammansättning och samhällssyn antas påverka värderingar och intressen. För att se om mångfalden ökar eller minskar över tid analyserades perioden 1989-1999 med tre nedslag: 1989, 1994 och 1999. Materialet har utgjorts av enkätstudier genomförda vid Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet (JMG). Detta gäller graden av inomgruppsmångfald eller varians. För att studera graden av mellangrupsvariens gjordes en jämförelse mellan journalister och allmänheten. Vad visade då analysen?

När det gäller journalistkårens sociala sammansättning konstateras att det finns en relativt hög grad av mångfald i fråga om kön då ungefär hälften av kåren utgörs av män och hälften av kvinnor. Merparten av journalisterna lever i storstäder och är gifta eller sammanboende. När det gäller ålder och utbildning finns de flesta grupper representerade i journalistkåren som dock domineras av medelålders högutbildade personer och i den meningen får anses vara tämligen homogen. Här finns också en tydlig skillnad jämfört med allmänheten. Mest lik allmänheten är journalisterna när det gäller fördelningen mellan män och kvinnor samt civilstånd. Journalistkåren präglas sammantaget av en storstads- och medelklass orientering såväl vad gäller social struktur som livsstil och intressen. Graden av mångfald i journalistkåren är relativt stabil under perioden 1989-1999. Den stora förändringen är att andelen kvinnor ökat markant.

Studierna av journalisternas politiska och ideologiska hemvist visar att journalisterna generellt sett är mer vänsterorienterade än den svenska allmänheten. Utvecklingen tycks också gå mot att journalisterna tenderar att placera sig allt längre till vänster på den ideologiska skalan.

I termer av mångfald kan det konstateras att det finns en viss spridning i journalistkåren i så motto att det finns sympatisörer för samtliga riksdagspartier och att det finns journalister som placerar in sig på samtliga platser i den ideologiska skalan. Koncentrationen till mitten och vänster om mitten är dock tämligen markant. När det gäller inställning till olika politiska förslag och företeelser är det så att säga blandad kompott. I fråga om det svenska medlemskapet i EU finns en stor mångfald i journalistkåren och detsamma gäller förslaget om att Sverige bör gå med i EMU. När det gäller förslaget att ta emot färre flyktingar i Sverige är mångfalden däremot tämligen begränsad och de flesta är överens om att detta är ett dåligt förslag.

Mångfalden kan också definieras som den grad journalistkårens samhällssyn överensstämmer med allmänhetens (mellangruppsvarians). Sammanfattningsvis befinner sig journalisterna längre till vänster än allmänheten och skillnaderna tycks snarare öka än minska över tid. När det gäller faktiska politiska förslag är journalister och allmänhet mest överens angående huruvida Sverige borde bli medlem i EMU. Minst överens är man om flyktingpolitiken.

Den tredje och sista frågeställningen gällde mångfalden i journalisternas nyhetssyn. I studien tillfrågades journalisterna om hur viktiga de anser vissa faktorer vara för att en händelse ska bli en nyhet samt hur de anser att det bör vara. Sammanfattningsvis har journalistkåren en tämligen likartad nyhetssyn. Det finns dock en varians t.ex. mellan journalister med olika bakgrund (t.ex. kön och ålder) och på olika arbetsplatser. De faktorer som generellt anses ha störst faktiskt betydelse för nyhetsurvalet handlar om händelsens egenskaper och då främst sådana egenskaper som handlar om att väcka publikens intresse. Minst faktisk betydelse anses det ha om händelsen kan tänkas bidra till publikens bildning eller ökad medvetenhet. Samtidigt var dessa de faktorer journalisterna generellt ansåg borde ha störst betydelse för nyheturvalet. Journalisterna upplever alltså en skillnad mellan hur det borde vara och hur det faktiskt fungerar i det dagliga nyhetsarbetet. När det gäller journalisternas nyhetssyn sker i princip inga förändringar under perioden 1989-1999.

Även om journalister inom olika medier och med olika bakgrund inte är helt samstämmiga så är det ändå likheterna i bedömningarna som överväger. Det tycks definitivt råda en gemensam nyhetsideologi som omfattas av alla journalister. Frågan är om ett problem och om det påverkar mångfalden i negativ riktning - även andra faktorer spelar ju in i nyhetsprocessen. Det är här också relevant att väcka frågan om relationen mellan strukturer och aktörer. Är det journalisterna som individuella och kollektiva aktörer som på grund av sin eventuella likhet som grupp producerar en sådan gemensam nyhetsideologi eller uppkommer nyhetsideologin snarare ur de strukturella ramarna och förutsättningar som råder på och kring nyhetsredaktionerna? Resultaten här pekar på att det finns ett samspel mellan dessa faktorer.

Sammanfattningsvis kan man när det gäller mångfalden i journalistkåren slå fast att det finns en relativt stor bredd då gruppen består av personer med olika social sammansättning och samhällssyn. Samtidigt är vissa grupper klart större än andra och journalistkåren domineras av medelålders högutbildade personer som är gifta eller sammanboende och bor i någon storstad. Journalistkåren skiljer sig också från allmänheten i flera avseenden, t.ex. vad gäller ålder och utbildning

samt politisk och ideologisk inställning. När det gäller synen på nyhetsurvalet råder en stor samstämmighet i journalistkåren.

Avslutningsvis kan man fråga om vad som egentligen ska anses vara stor respektive liten mångfald i det här fallet och om det egentligen spelar någon roll om journalistkåren är en homogen eller heterogen grupp. Ingen av dessa frågor kan besvaras enkelt och entydigt. Å ena sidan kan det verka gynnsamt på mångfalden i journalistiken om journalisterna är personer med olika kön, ålder, utbildning, etnisk tillhörighet, partisympatier, etc. Å andra sidan skulle man kunna hävda att det vore bra för journalistikens demokratiska kvaliteter om journalisterna enhälligt satte medborgerlig bildning och upplysning som främsta kriterier för nyhetsurval. Kanske är det så att journalisternas värderingar och intressen avspeglas inte främst i nyhetsurvalet utan i presentation och tolkning av nyheter.

Under perioden 1989-1999 förändrades inte mångfalden i journalistkåren i någon större utsträckning. Resultaten pekar dock på att det finns en hel del skillnader mellan journalisterna beroende på vilket medium de arbetar i. Då medielandskapet nu förändras allt mer med en ökad kommersialisering och digitalisering, blir det intressant att se vad som händer med journalistkårens sammansättning, åsikter och värderingar. Att kartlägga eventuella förändringar i journalistkåren och journalistiken kan också ge mer insikter i journalisternas faktiska betydelse för nyhetsinnehållet. En ny enkätstudie av de svenska journalisterna kommer att genomföras vid JMG hösten 2005. Då blir det möjligt att se vad som hänt med journalistkåren under 2000-talet.

Referenser

- Andersson, Anna Maria (1997) *Vem är den svenske journalisten? – En studie av journalistkåren i vardagsliv och yrkesliv 1994-1995*. Arbetsrapport nr 73 från Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.
- Asp, Kent (1986) *Mäktiga massmedier*. Stockholm: Akademilitteratur AB..
- Asp, Kent (1991) ”Journalisternas åsikter - en jämförelse med politiker och allmänhet”. I Weibull mfl (red.) *Svenska journalister. Ett gruppporträtt*. Stockholm: Tidens förlag.
- Asp, Kent (1996) ”Röd-gröna journalister. Politiska åsikter och yrkesideologi i samverkan”. I Carlsson, Ulla (red) *Medierna i samhället. Igår idag imorgon*. NORDICOM-Sverige, Göteborg: Grafikerna i Kungälv.
- Asp, Kent (2001) ”Journalisternas politiska åsikter” I JMG-Granskaren, nr 2-3. Journalist 2000. Institutionen för journalistik och masskommunikation. Göteborgs universitet.
- Atwater, Tony (1986) ”Consonance in Local Television News”. *Journal of Broadcasting and Electronic Media* 1986:4:467-472.
- Comstock, George and Cobbey, Robin E. (1978) “Watching the Watchdogs: Trends and Problems in Monitoring Network News”. I Adams, William och Schreiberman, Fay (red): *Television network news - Issues in Content Research*. School of Public and International Affairs, George Washington University.
- Djerf Pierre Monika (2001) ”Olika medier – samma journalister?” I JMG-Granskaren, nr 2-3. Journalist 2000. Institutionen för journalistik och masskommunikation. Göteborgs universitet.
- Giddens, Anthony (1984) *The Constitution of Society*. Cambridge: Polity Press.
- Johansson, Bengt (2001) ”Finns en journalistisk livsstil?”. I JMG-Granskaren, nr 2-3. Journalist 2000. Institutionen för journalistik och masskommunikation. Göteborgs universitet.
- Jönsson, Anna Maria (2004) *Samma nyheter eller likadana? Studier av mångfald i svenska TV-nyheter*. Avhandling. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Grafikerna i Kungälv.
- Lichter, S. R. Rothman, S. och Lichter, L. S. (1986) *The Media Elite*. Bethesda: Adler och Adler.

Löfgren-Nilsson, Monika (1992) "Kvinnligt, manligt, journalistiskt - journalisters syn på nyhetsvärdering". Arbetsrapport nr 21/92. Institutionen för journalistik och masskommunikation. Göteborgs universitet.

Löfgren-Nilsson, Monica (1999) *På Bladet, Kuriren & Allehanda. Om journalistiska ideal och organiseringsprinciper i den redaktionella vardagen*. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Livréna Grafiska AB.

Melin-Higgins, Margareta (1996) *Pedagoger och spårhundar. En studie av svensk journalisters yrkesideal*. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Grafikerna i Kungälv.

Petersson, Olof och Carlberg, Ingrid (1990) *Makten över tanken*. Stockholm: Carssons bokförlag.

Shoemaker, Pamela J. och Reese, Stephen D. (1996) *Mediating the Message. Theories of Influences on Mass Media Content* 2nd Edition. New York: Longman Publishers.

Weaver, David H och Wilthoit, Cleveland G (1991) *The American Journalist. A Portrait of U.S. News People and Their Work*. 2nd Edition. Bloomington, Indianapolis: Indiana University Press.

Weaver, David H (1998a) "Introduction". I Weaver, David H (red) *The Global Journalist. News People Around the World*. IAMCR. Cresskill, New Jersey: Hampton Press, Inc.

Weaver, David H (1998b) "Journalists Around the World: Commonalities and Differences". I Weaver, David H (red) *The Global Journalist. News People Around the World*. IAMCR. Cresskill, New Jersey: Hampton Press, Inc.

Weibull, Lennart (1991a): "Journalister som social grupp". I Weibull mfl (red.) *Svenska journalister. Ett gruppporträtt*. Stockholm: Tidens förlag.

Weibull, Lennart (1991b): "Svenska journalister 1989". I Weibull mfl (red.) *Svenska journalister. Ett gruppporträtt*. Stockholm: Tidens förlag.

Weibull, Lennart (2001) "Journalister är inte som andra – eller?" I JMG-Granskaren, nr 2-3. Journalist 2000. Institutionen för journalistik och masskommunikation. Göteborgs universitet.